

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή μελέτη με θέμα:

«Επαναφορά των περιορισμών των κεφαλαίων (capital controls) και η οικονομική διαχείριση σε μια ανοιχτή αγορά»

Φοιτητής: Διαμάντογλου Δημήτριος

Α.Μ: 21204

Τριμελής επιτροπή

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Σαϊτή Άννα

Χονδρογιάννης Γεώργιος

Βαμβακάρη Μαλβίνα

Αθήνα, 2016

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Σαϊτη Άννα, για τη συνεργασία, την συνεχή βοήθεια και την πολύτιμη συμβολή της στην επιτυχή ολοκλήρωση της. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Προβατάρη Σοφία για τη συνεχή και άψογη συνεργασία μας κατά τη διάρκεια όλου του χρονικού διαστήματος που χρειάστηκε για να ολοκληρωθεί και να παρουσιασθεί η πτυχιακή μου μελέτη.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την οικονομική και συναισθηματική στήριξη καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως αντικείμενο την διερεύνηση των αντιλήψεων - απόψεων για τις επιδράσεις και τις επιπτώσεις των capital controls στην καθημερινότητα των Ελλήνων καταναλωτών, αλλά και τις απόψεις τους για τα capital controls γενικότερα. Η εργασία αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη, στην θεωρητική προσέγγιση των capital controls, και στην εμπειρική προσέγγιση των απόψεων και των αντιλήψεων για τα capital controls. Στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης, γίνεται επεξήγηση των capital controls, των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων τους, και ακόμη γίνεται διαχωρισμός των ειδών των capital controls με ανάλυση στην αποτελεσματικότητά τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην Ελληνική πραγματικότητα, αλλά και στις επιπτώσεις των capital controls στην οικονομία της Ελλάδος. Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της θεωρητικής προσέγγισης, γίνεται αναφορά σε αποτελέσματα παρόμοιων μελετών που έγιναν σε άλλες χώρες όπου επεβλήθησαν περιορισμοί στην κίνηση των κεφαλαίων(capital controls).

Στην εμπειρική διερεύνηση, και συγκεκριμένα στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και σχολιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας των των αντιλήψεων - απόψεων για τις επιδράσεις και τις επιπτώσεις των capital controls στην καθημερινότητα των Ελλήνων καταναλωτών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι επιπτώσεις ήταν αρκετές στην οικονομική διαχείριση των νοικοκυριών αλλά όχι τόσο δραματικές λόγω της ήδη υπάρχουσας οικονομικής κρίσης. Τέλος, οι καταναλωτές έδειξαν την αρνητική τους στάση απέναντι στην αποτελεσματικότητα των capital controls, και ακόμη τόνισαν πως θα υπάρξει αλλαγή στην νοοτροπία των οικονομικών ζητημάτων που καλούνται να διαχειρισθούν.

Abstract

This thesis is designed to investigate attitudes - views on the effects and impact of capital controls in the daily lives of Greek consumers, but also analyze generally their views on capital controls. This work is divided into two parts, the theoretical approach of capital controls, and the empirical approach of the views and perceptions of the capital controls. In the first chapter of the study, an explanation of capital controls is given, advantages and disadvantages are analyzed, and even distinguish the types of capital controls by analyzing their effectiveness. In the second chapter, reference is made to Greek reality, but also the impact of capital controls in the economy of Greece. In the third and final chapter of the theoretical approach, referring to results of similar studies conducted in other countries where restrictions on capital movements imposed (capital controls).

In empirical research, particularly in the fourth and fifth chapter are presented and discussed the results of the survey of attitudes - views on the effects and impact of capital controls in the daily lives of Greek consumers. According to the survey results, the impact was big to economic household management but not as dramatic due to the existing economic crisis. Finally, consumers showed their negative attitude towards the effectiveness of capital controls, and even stressed that there will be a change in the mentality of the economic issues that are required to administer.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1 ^ο - Capital controls.....	10
1.1 Τι πραγματικά είναι;.....	10
1.2 Έλεγχοι στις εκροές κεφαλαίων	11
1.3 Έλεγχοι στις εισροές κεφαλαίων - Παράδειγμα από την Χιλή	14
1.4 Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των capital controls	15
1.5 Αποτελεσματικότητα των capital controls	19
1.5.1 Αποτελεσματικότητα ελέγχων στις εκροές κεφαλαίων.....	19
1.5.2 Αποτελεσματικότητα ελέγχων στις εισροές κεφαλαίων	20
Κεφάλαιο 2 ^ο - Capital controls: Η περίπτωση της Ελλάδας.....	22
2.1 Αίτια, γεγονότα και παραδείγματα πρόσφατων capital controls	22
2.2 Μοντέλο V-Banking και έρευνα στα ελληνικά capital controls	23
Κεφάλαιο 3 ^ο - Σχετικά αποτελέσματα άλλων ερευνών	26
Κεφάλαιο 4 ^ο - Εμπειρικό μέρος-έρευνα πεδίου	32
4.1 Στόχος της έρευνας	32
4.2. Ερευνητικές υποθέσεις.....	32
4. 3. Δείγμα της έρευνας	33
4.4. Περιγραφή ερωτηματολογίου	33
4.5 Μεθοδολογική προσέγγιση	34
Κεφάλαιο 5 ^ο - Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας	36
5.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά	36
5.2 Αντιλήψεις σχετικά με το πως επηρεάστηκαν οι καταναλωτές από την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίου	40
5.3 Αντιλήψεις των καταναλωτών σχετικά με τις επιπτώσεις των περιορισμών κεφαλαίου.....	42
5.4 Οι αντιλήψεις-απόψεις των καταναλωτών για τους περιορισμούς κεφαλαίων .	43
5.5 Συσχετίσεις(correlations)	45
Συμπεράσματα	53
Βιβλιογραφία	55
Παράρτημα.....	59

Ερωτηματολόγιο έρευνας.....	59
-----------------------------	----

Εισαγωγή

Ο βασικός ρόλος που διαδραματίζουν οι εμπορικές τράπεζες στις ανεπτυγμένες οικονομίες και η μνήμη των μαζικών τραπεζικών αποσύρσεων της περιόδου της Μεγάλης Ύφεσης έχουν οδηγήσει σε εκτεταμένη ρύθμιση αυτών των τραπεζών από τις περισσότερες κυβερνήσεις. Το κοινωνικό κόστος της χρεοκοπίας των τραπεζών ώθησαν τις κυβερνήσεις να παρέχουν στήριξη, κυρίως οικονομική αλλά και άλλες μορφές προστασίας από την αποτυχία. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ, οι ρυθμιστικές αρχές είχαν εγγυηθεί "σιωπηρά" όλες τις καταθέσεις στις μεγάλες τράπεζες. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως η μεταπολεμική Γαλλία, η κυβέρνηση εθνικοποίησε τις μεγάλες τράπεζες. Είναι πράγματι ευρέως αντιληπτό ότι οι τραπεζικές καταθέσεις θα πρέπει να μην διατρέχουν κίνδυνο και ότι οι κρατικές εγγυήσεις, ρητές ή σιωπηρές, να κατευθύνονται προς το σκοπό αυτό. (Diamond and Dybvig, 1986)

Η βιβλιογραφία γενικότερα έχει δείξει πως υπάρχουν αρκετές αντικρουόμενες απόψεις. Από την μια πλευρά, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορούν να περιορίσουν την ικανότητα των τραπεζών και την κινητικότητα των επενδυτικών τους χαρτοφυλακίων. Οι Kahane (1977) και Koehn & Santomero (1980) έδειξαν ότι οι υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις μπορούν να προκαλέσουν μια τράπεζα να αυξήσει τον κίνδυνο του χαρτοφυλακίου των περιουσιακών της στοιχείων, εν μέρει νικώντας τον σκοπό των capital controls με τον τρόπο αυτό. Ωστόσο όμως, από την άλλη πλευρά, τα αποτελέσματα αυτά αμφισβητήθηκαν από τους Furlong & Keeley (1989), οι οποίοι δίνουν έμφαση στο ότι το πλαίσιο του μέσου όρου - διακύμανσης που χρησιμοποιήθηκε στις προηγούμενες αναφορές της βιβλιογραφίας δεν είναι κατάλληλο, διότι η κατανομή των αποδόσεων που πραγματικά εισέπραξε από την τράπεζα παύει να είναι φυσιολογική σε περίπτωση αφερεγγυότητας.

Οι νομισματικές κρίσεις της Ανατολικής Ασίας, της Ρωσίας και της Βραζιλίας έχουν οδηγήσει μια σειρά από συγγραφείς στην άποψη ότι η κινητικότητα των κεφαλαίων μπορεί να είναι εξαιρετικά αποσταθεροποιητική στις αναδυόμενες αγορές. Όλο και πιο πολλοί αναλυτές, συμπεριλαμβανομένων αυτών της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ, υποστηρίζουν ότι, προκειμένου να αποφευχθούν μελλοντικές κρίσεις, οι αγορές αυτές θα πρέπει να περιορίζουν την κινητικότητα των κεφαλαίων(Edwards, 1999)

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(2012) οι κεφαλαιακοί έλεγχοι έχουν επιστρέψει, έχοντας μαλακώσει νορμότερα την αντίθεσή του στη χρήση των περιορισμών αυτών. Ένα πολύ καλό παράδειγμα μια αναδυόμενης αγοράς αποτελεί η Βραζιλία η οποία έχει κάνει μια ανανεωμένη χρήση των capital controls αμέσως μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση των ετών 2008-2009. Ένας αυξανόμενος αριθμός των ακαδημαϊκών σχολιαστών υποστηρίζουν έμμεσα αυτό το κίνημα, προτείνοντας σύσφιξη και χαλάρωση των ελέγχων ως απάντηση σε μια σειρά από οικονομικά και δημοσιονομικά ζητήματα και προβλήματα (Forbes κ.α. 2012; Jinjarak κ.α. 2013).

Οι Schmitt-Grohe & Uribe (2012) ανέλυσαν μια χώρα με ονομαστικούς μισθούς οι οποίοι δεν είναι ευμετάβλητοι και με μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Έδειξαν ότι, εάν δεν υπάρχει η δυνατότητα να εφαρμοστούν πολιτικές που αντιμετωπίζουν την παραμόρφωση των ονομαστικών μισθών ή που αλλάζουν τη συναλλαγματική ισοτιμία και τα επίπεδα των τιμών αμέσως, πρέπει να γίνει σύσφιξη των ελέγχων προσωρινά, σε περιόδους όπου οι εισροές κεφαλαίων είναι μεγάλες ώστε να προληφθεί μια αύξηση των μισθών σε επίπεδα από τα οποία δεν θα είναι σε θέση να πέσουν όταν οι εισροές κεφαλαίων στεγνώσουν, με αποτέλεσμα την ανεργία.

Για να αναζητηθούν τα αποτελέσματα των capital controls, αρχικά θα ήταν καλό να απαντηθούν κάποια ερωτήματα. Για παράδειγμα μια πολύ καλή ερώτηση είναι: Ποιά είναι τα στοιχεία που επιτρέπουν σε ορισμένες κυβερνήσεις να παίρνουν σωστές αποφάσεις και οι παρεμβάσεις τους στην κινητικότητα των κεφαλαίων να είναι επιτυχής ενώ άλλες όχι;(Wade, 1990) Ένα ισχυρό μήνυμα που διαπερνά την βιβλιογραφία σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη είναι η σημασία της ύπαρξης ευνοϊκών συνθηκών και θεσμών ταυτόχρονα για την επιτυχή και βιώσιμη ανάπτυξη. Εφαρμόζοντας πολιτικές που αυξάνουν τα ποσοστά επενδύσεων με τεχνητό τρόπο, δεν ήταν αρκετό για να δημιουργήσουν συνεπείς αυξήσεις στο κατά κεφαλήν εισόδημα. Επιπλέον, υπάρχουν αυξανόμενες ενδείξεις ότι η κατεύθυνση της αιτιότητας μεταξύ των επενδύσεων και της ανάπτυξης μπορεί να είναι από το δεύτερο προς στο πρώτο. (Wade, 1990)

Η αφορμή για την εκπόνηση της πτυχιακής μελέτης δόθηκε έπειτα από τις τρέχουσες οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα, δηλαδή τους περιορισμούς κεφαλαίων οι οποίοι θεσπίστηκαν ύστερα από το κλείσιμο των τραπεζών. Ακόμη, η έλλειψη ερευνητικών εργασιών, όσον αφορά το πως και κατά πόσο επηρεάστηκαν οι καταναλωτές λόγω της πρόσφατων εξελίξεων αποτέλεσε έναυσμα για διερεύνηση αυτών των επιπτώσεων.

Ωστόσο όμως, ο σκοπός της συγγραφής της μελέτης αυτής είναι να αναδειχθούν τα προβλήματα που προκύπτουν με τους κεφαλαιακούς ελέγχους στην κοινωνία αλλά και στον τραπεζικό τομέα. Θα πρέπει να εντοπισθούν τα προβλήματα και το πως αυτά είναι δυνατόν να διαχειρισθούν σε οικονομικό επίπεδο από την κοινωνία της χώρας ή της περιοχής που θα εξετασθεί.

Κεφάλαιο 1^ο - Capital controls

1.1 Τι πραγματικά είναι;

Τα capital controls περιορίζουν την κίνηση του νομίσματος και του συναλλάγματος πέρα από τα σύνορα μια χώρας. Υπάρχουν πολλές μορφές περιορισμού στην κίνηση των κεφαλαίων και εφαρμόζονται με μεγάλη ποικιλία ανάλογα τους στόχους που έχει στα σχέδια της μια κυβέρνηση. Έχουν όλες όμως το χαρακτηριστικό της συγκέντρωσης όλων των συναλλαγών του ξένου συναλλάγματος στα χέρια κάποιας κυβέρνησης. Η πρώτη ευρέως διαδεδομένη χρήση των περιορισμών αυτών έκανε την εμφάνιση της κατά τη διάρκεια 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου. Κατά την έναρξη του πολέμου, αυτοί οι οποίοι είχαν εμπλακεί στον πόλεμο προσπάθησαν να καθυστερήσουν τον επαναπατρισμό του κεφαλαίου, έτσι ώστε να χρησιμοποιήσουν το ξένο συνάλλαγμα για να εισάγουν στρατηγικό εξοπλισμό. Ακόμη, οι έλεγχοι χρησιμοποιήθηκαν ως μέσο για την αύξηση των εσόδων μέσω της αύξησης του πληθωρισμού και για τη φορολόγηση του πλούτου (Bakker, 1996).

Ένας έλεγχος στην κίνηση των κεφαλαίων είναι μια πολιτική που αποσκοπεί στον περιορισμό ή στον αναπροσανατολισμό στις συναλλαγές των κεφαλαίων. Πρόκειται για έναν πολύ αόριστο και γενικό ορισμό, αυτό όμως συμβαίνει γιατί είναι αρκετά δύσκολο να γενικεύσουμε τα capital controls, διότι υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη και μορφές περιορισμών και εφαρμόζονται για διαφορετικούς σκοπούς. Τα capital controls μπορεί να λάβουν τη μορφή φόρων, ελέγχων στην τιμή ή την ποσότητα, ή και την άμεση απαγόρευση του διεθνούς εμπορίου σε περιουσιακά στοιχεία. (Bakker, 1996).

Προκειμένου να καταλάβει κανείς τι κάνουν οι έλεγχοι στην κίνηση των κεφαλαίων είναι απαραίτητο να εξετασθεί η ροή μεταξύ κεφαλαίου και εμπορίου σε πραγματικά αλλά και χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία. Στον λογαριασμό κεφαλαίου που υπάρχει στο ισοζύγιο πληρωμών καταγράφονται οι πωλήσεις αλλά και οι διεθνείς αγορές των πραγματικών και χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. (Neely,1999)

Τα πραγματικά περιουσιακά στοιχεία περιλαμβάνουν τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό όπως τις εγκαταστάσεις κτηρίων, ενώ τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία περιλαμβάνουν μετοχές, ομόλογα, δάνεια και απαιτήσεις σε τραπεζικές καταθέσεις. Οι κεφαλαιουχικές συναλλαγές συνήθως ταξινομούνται σε επενδύσεις χαρτοφυλακίου και στις άμεσες επενδύσεις. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου περιλαμβάνουν τις συναλλαγές σε τίτλους, όπως μετοχές, ομόλογα, τραπεζικά δάνεια, παράγωγα, και τις διάφορες μορφές πίστωσης (εμπορικές, οικονομικές, εγγυήσεις). Οι άμεσες επενδύσεις περιλαμβάνουν την αγορά των ακινήτων, εγκαταστάσεων παραγωγής ή μεγάλες επενδύσεις σε μετοχές. Δηλαδή, μια άμεση επένδυση είναι όταν μια Ιταλική αυτοκινητοβιομηχανία δημιουργεί καινούργιες εγκαταστάσεις στην Αθήνα. Από την άλλη πλευρά, μια επένδυση χαρτοφυλακίου είναι η αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων από Γερμανούς επενδυτές. (Neely,1999)

1.2 Έλεγχοι στις εκροές κεφαλαίων

Ένας τρόπος αντιμετώπισης σε μια νομισματική αλλά και οικονομική κρίση υποστηρίζεται πως είναι οι έλεγχοι στις εκροές των κεφαλαίων. Αξιολογώντας το πόσο αποτελεσματικοί είναι οι έλεγχοι στις κεφαλαιακές εκροές είναι απαραίτητο να γίνει διάκριση μεταξύ 2 ειδών ελέγχου. Οι "προληπτικοί έλεγχοι" αποτελούν το πρώτο είδος. Αυτό το είδος ελέγχου επιβάλλεται ή γίνεται απλά μια "σύσφιξη" όταν σε μία χώρα υπάρχει σοβαρό έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών αλλά ακόμη δεν έχει συμβεί κάποια κρίση υποτίμησης. Οι έλεγχοι αυτοί παίρνουν διαφορετικές μορφές όπως φορολόγηση των εμβασμάτων προς το εξωτερικό, διπλές συναλλαγματικές ισοτιμίες αλλά και καθολικές απαγορεύσεις στις μεταφορές κεφαλαίων. Το παραπάνω σκεπτικό είναι πως αυτά τα μέτρα θα συμβάλλουν καθυστερώντας την αποστράγγιση των διεθνών αποθεμάτων, δίνοντας στις αρχές τον χρόνο που απαιτείται έτσι ώστε να θέσει σε εφαρμογή διορθωτικές πολιτικές και να αποφύγει τους κερδοσκόπους. (Kaminski & Reinhart 1999)

Ωστόσο όμως, τα εμπειρικά στοιχεία παρουσιάζουν πως αυτό το είδος κεφαλαιακών ελέγχων είναι μη αποτελεσματικό σε μεγάλο βαθμό. Όταν φαίνεται στον ορίζοντα ο

ερχομός μια σοβαρής κρίσης, ο ιδιωτικός τομέας βρίσκει τρόπους έτσι ώστε να διαφύγει από τους ελέγχους, μεταφέροντας μεγάλες ποσότητες κεφαλαίων εκτός της χώρας. Ακόμα χειρότερα, οι έλεγχοι στις εκροές των κεφαλαίων έχουν ως συνέπεια την αύξηση της διαφθοράς, διότι οι επενδυτές μεταφέρουν τα κεφάλαια τους εκτός χώρας, εκεί που βρίσκουν "ασφάλεια". Επιπρόσθετα, όταν τα capital controls θέτονται σε εφαρμογή οι αρχές συχνά δεν καταφέρνουν να θέσουν σε εφαρμογή ένα αξιόπιστο πρόγραμμα προσαρμογής με τα επιθυμητά αποτελέσματα. Επομένως, αντίθετα από αυτό που αναμένεται, από τη στιγμή που επιβάλλονται οι έλεγχοι, υπάρχει μια τάση να αυξάνονται οι μακροοικονομικές ανισόροπες αντί να μειώνονται. (Edwards, 1999)

Οι Edwards & Santaella(1993) έκαναν μια λεπτομερή ανάλυση στην ανατομία των νομισματικών κρίσεων σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες. Οι έρευνες αυτές έδειξαν πως ο ιδιωτικός τομέας εύκολα μπορεί και βρίσκει τρόπους για να παρακάμψει τους ελέγχους μερικούς, μερικούς μήνες πριν συμβεί η υποτίμηση. Στο 70% των περιπτώσεων, όταν οι έλεγχοι στις εκροές των κεφαλαίων χρησιμοποιήθηκαν ως προληπτικό μέτρο, αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό η "φυγή κεφαλαίων" μετά την εφαρμογή των περιορισμών στην κινητικότητα των κεφαλαίων. Οι Kaminsky & Reinhart(1999) ανέλυσαν πολλές κρίσεις σε ισοζύγια πληρωμών και επισημαίνουν πως οι αρχές προσπάθησαν χωρίς επιτυχία να αποφύγουν μια κατάρρευση του νομίσματος εντείνοντας τους ελέγχουν στις εκροές των κεφαλαίων. Επίσης, στοιχεία δείχνουν ότι οι έλεγχοι στις εκροές κεφαλαίων είναι δυνατόν να δώσουν μια λανθασμένη αίσθηση ασφάλειας, που με αυτό τον τρόπο εφησυχάζουν τους φορείς πολιτικής χάραξης αλλά και αυτούς που συμμετέχουν στην αγορά.

Ένας δεύτερος τύπος ελέγχων στις εκροές των κεφαλαίων, πιο πρόσφατος από τον πρώτο που αναφέρθηκε παραπάνω υποστηρίζεται από αρκετούς φορείς πολιτικής χάραξης αλλά και ακαδημαϊκούς. Παραδείγματος χάρη, ο Krugman(1998), υποστήριξε την άποψη πως οι χώρες που βρίσκονται αντιμέτωπες με μια βαριά κρίση θα ήταν δυνατόν να βοηθηθούν από μια προσωρινή επιβολή ή σύσφιξη των ελέγχων στις εκροές. Σύμφωνα με την παραπάνω άποψη, αμέσως μόλις τεθούν σε εφαρμογή οι "θεραπευτικοί" έλεγχοι στις εκροές, η χώρα η οποία βρίσκεται σε κρίση έχει την δυνατότητα να μειώσει τα επιτόκια, και να εφαρμόσει πολιτικές ανάπτυξης. Αν υπάρχει έλεγχος λοιπόν στις εκροές των κεφαλαίων πιστώνεται χρόνος στις χώρες

υπό κρίση έτσι ώστε να πραγματοποιήσουν μετασχηματισμό στον χρηματοπιστωτικό τους τομέα με σωστό και οργανωμένο τρόπο. Όταν όμως η οικονομία επιστρέψει από την ύφεση, οι έλεγχοι θα πρέπει να πάνε να ισχύουν. Η χώρα της Μαλαισίας ακολούθησε την παραπάνω πολιτική κατά τα έτη 1998-1999. Αντίθετα με του φόβους των ορθολογικών αναλυτών οι προσωρινοί έλεγχοι δεν δημιουργούν αρκετό κακό, αν και χρειάζεται αρκετός χρόνος ώστε να αναλυθούν και να εκτιμηθούν πλήρως τα αποτελέσματα της παραπάνω πολιτικής στις επιδόσεις της οικονομίας. (Cuddington, 1986)

Τα πλεονεκτήματα μιας συγκεκριμένης πολιτικής δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθούν με βάση ένα ή δύο ιστορικά γεγονότα. Πως λοιπόν η ιστορία θα μας πει για την αποτελεσματικότητα αυτού του δεύτερου τύπου ελέγχων στις κεφαλαιακές εκροές μετά την κρίση; Αν και τα στοιχεία δεν είναι απολύτως πειστικά, η επιβολή ή η σύσφιξη των ελέγχων στις εκροές σε περιόδους μετά κρίσης, δεν αποδείχθηκε τελικά χρήσιμη. Πάλι σύμφωνα με τον Edwards(1999), οι μισές από τις χώρες που επιβάλλονται έλεγχοι μετά την κρίση, η υποτίμηση ήταν δεν ήταν «επιτυχής», με την έννοια ότι δεν κατάφεραν να βελτιώσουν το ισοζύγιο πληρωμών, αποτυγχάνοντας αρχικά να αλλάξουν σημαντικά την πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία. Επίσης, σύμφωνα με στοιχεία της παραπάνω μελέτης, στα δύο τρίτα των χωρών που θεσπίστηκαν οι έλεγχοι στις εκροές μετά την κρίση, υπήρξε "ικανοποιητική" αύξηση του ΑΕΠ κατά την περίοδο αμέσως μετά την νομισματική κρίση. Από την άλλη, μόνο το 35% των χωρών που δεν εφάρμοσαν περιορισμούς μετά την κρίση πέρασαν ένα διάστημα που η ανάπτυξη μείωσε της ανάπτυξης. (Edwards, 1999),

Μια ιστορική εικόνα του τρόπου του λειτουργούν οι έλεγχοι στις εκροές των κεφαλαίων δίνεται από την κρίση κατά την δεκαετία του 1980. Στις χώρες τις Λατινικής Αμερικής και πιο συγκεκριμένα αναφερόμαστε στην Βραζιλία, την Αργεντινή και το Μεξικό που έκαναν πιο έντονους τους ελέγχους των κεφαλαιακών εκροών, γνώρισαν μια μεγάλη και οδυνηρή περίοδο μείωσης του ρυθμού αύξησης, πληθωρισμό σε υψηλά επίπεδα αλλά και αυξημένη ανεργία. Επιπρόσθετα, εκεί όπου έλεγχοι ήταν πιο αυστηροί δεν υπήρχε ώθηση για αναδιάρθρωση των εγχώριων οικονομιών και ούτε με αυτό τον τρόπο οδηγήθηκαν σε ομαλές μεταρρυθμίσεις. Αντίθετα, σε όλες τις χώρες οι πολιτικοί εφάρμοσαν πολιτικές λαϊκισμού με αποτέλεσμα να αυξηθεί η διαφθορά, με τελικό αντίκτυπο την εμβάθυνση της κρίσης.

Στη χώρα του Μεξικού ο τραπεζικός τομέας πέρασε στα χέρια του κράτους και έτσι όλες οι καταθέσεις που υπήρχαν σε δολάρια απαλλοτριώθηκαν. Στις άλλες δυο χώρες, αυτή της Αργεντινής και της Βραζιλίας "κόπηκαν" νέα νομίσματα, ενώ ταυτοχρόνως έλεγχαν τις τιμές και έκανα αυξήσεις στις δημόσιες δαπάνες. Στο Περού, οι αυστηρότεροι έλεγχοι στις κεφαλαιακές εκροές επέτρεψαν στην κυβέρνηση να διαβρώσει με συστηματικό τρόπο τις βάσεις για μια υγιή και παραγωγική οικονομία. Συνοψίζοντας, σε καμία από αυτές τις χώρες που εφαρμόστηκαν οι έλεγχοι στις εκροές των κεφαλαίων δεν υπήρξε επιτυχία στην ομαλοποίηση και καθυστέρηση της κινητικότητας των κεφαλαίων(Edwards, 1999)

1.3 Έλεγχοι στις εισροές κεφαλαίων - Παράδειγμα από την Χιλή

Οι έλεγχοι στις εισροές των κεφαλαίων αποτελούν ένα μέτρο έτσι ώστε να προστατευθεί η συναλλαγματική ισοτιμία σε μία χώρα και να μειωθούν οι εισροές κεφαλαίων. Αρκετοί είναι αυτοί που υποστήριξαν πως ένας τρόπος για να προληφθούν μελλοντικές κρίσεις στο νόμισμα είναι η επιβολή ελέγχων στις εισροές των κεφαλαίων. Αυτοί οι έλεγχοι πιστεύεται πως είναι μια ασπίδα προστασίας των αναδυόμενων χωρών από τη διεθνή κερδοσκοπία, ενώ την ίδια στιγμή τους δίνει την ευκαιρία να ανεξαρτητοποιήσουν την νομισματική πολιτική τους. Κάποιες από τις χώρες που έχουν βασιστεί επάνω στους ελέγχους των κεφαλαιακών εισροών κατά τη διάρκεια των προηγούμενων 30 ετών είναι η Χιλή, η Μαλαισία, η Βραζιλία, η Κολομβία και η Τσεχία. Η περίπτωση της Χιλής ωστόσο, είναι αυτή που προσέλκυσε οικονομολόγους, συμβούλους της πολιτικής και εξειδικευμένα μέσα ενημέρωσης. Υπάρχει μια τάση υποστήριξης στην άποψη ότι αποθαρρύνοντας τα βραχυπρόθεσμα κεφάλαια, ενώ ταυτοχρόνως προσελκύοντας μακροπρόθεσμα επενδυτικά κεφάλαια(funds), οι έλεγχοι στη Χιλή βοήθησαν ώστε να σημειωθεί ένα αξιοσημείωτο ρεκόρ ανάπτυξης και σταθερότητας. (Massad, 1998)

Δύο φορές στο παρελθόν η Χιλή εναπόθεσε τις ελπίδες της στους ελέγχους στις εισροές κεφαλαίων. Η πρώτη φορά ήταν το 1978 - 1982 και η δεύτερη πιο πρόσφατα κατά τη διάρκεια του 1991-1998. Και στις δυο περιπτώσεις, οι ξένοι που

επιθυμούσαν να κάνουν μεταφορά κεφαλαίων στη Χιλή, είχαν υποχρέωση να κάνουν άτοκες καταθέσεις στην Κεντρική Τράπεζα. (Massad, 1998)

Στην πρώτη περίπτωση κατά τα έτη 1978 - 1982, η αιτία ήταν οι μαζικές εισροές, και υπήρξε μεγάλη εκτίμηση στη πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία, με συνέπεια η Κεντρική Τράπεζα να αντιμετωπίζει προβλήματα στη διαχείριση της προσφοράς χρήματος. Το συμβάν αυτό έληξε γιατί υπήρχε κρίση χρέους στις χώρες της Λατινικής Αμερικής περίπου το 1982, και τα κεφάλαια άρχισαν να απομακρύνονται από τη χώρα. Κατά την πρώτη περίοδο από το 1978-1982, η αυστηρότητα των ελέγχων ήταν φανερά αυξημένη. Για παράδειγμα, υπήρχε απαγόρευση στις εισροές που είχαν διάρκεια κάτω από 2 έτη(24 μήνες), αλλά και εκείνες που είχαν ημερομηνία λήξης από 24 έως 66 μήνες, υπήρχε υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών που κυμαίνονταν από 10% έως 25 της αξίας των εισροών (Edwards, 1999). Οι περιορισμοί στις εισροές των κεφαλαίων επέστρεψαν τον Ιούνιο του 1991, όταν αυτή τη φορά ένα νέο κύμα κεφαλαιακών εισροών εισήρθε στη χώρα με μακροοικονομικές πολιτικές. Και πάλι ο ιδιωτικός τομέας σε σύντομο χρονικό διάστημα βρήκε τρόπους ώστε να παρακάμψει του ελέγχους. (Massad, 1998)

1.4 Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των capital controls

Οι πρόσφατες πολιτικές συζητήσεις επικεντρώνονται στο ερώτημα υπό ποιες συνθήκες οι έλεγχοι στην κίνηση των κεφαλαίων μπορεί να αποτελέσουν ένα αρκετά χρήσιμο πολιτικό εργαλείο. Οι αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς και εμπειρία που υπάρχει από αυτές σε σχέση με τις ροές των κεφαλαίων από την περίοδο της οικονομικής κρίσης(2007-2008) έχουν εντείνει τις συζητήσεις σε σημαντικό βαθμό. Σε πολλές από τις αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς μετά το πρώτο μισό του έτους 2008 υπήρξε σημαντική απώλεια κεφαλαίων αλλά και μια κατάρρευση των ροών κεφαλαίου που συνέβη ξαφνικά, έθεσε πολλή πίεση στις εσωτερικές οικονομίες και τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε αρκετές αναδυόμενες οικονομίες. (Forbes, 2007)

Ακόμη ένα μεγάλος μέρος των πολιτικών συζητήσεων επικεντρώνεται στις αδυναμίες της αγοράς και πώς μπορούν οι έλεγχοι στην κίνηση των κεφαλαίων και ο ρόλος τους να βοηθήσουν και να βελτιώσουν την κοινωνική και οικονομική ευημερία.

Επομένως, αν οι αγορές λειτουργούν σωστά και αποτελεσματικά τότε το κεφάλαιο κατανέμεται σωστά και αν ασκηθεί οποιοσδήποτε έλεγχος κεφαλαίου τότε ίσως υπάρξει ανισόροπια ή κάποια στρέβλωση. Η παραπάνω πρόταση αποτελεί ένα χρήσιμο πλαίσιο που μπορεί να διερευνηθεί το παραπάνω ζήτημα των πολιτικών συζητήσεων. (Chamon, 2011)

Μια πρώτη στρέβλωση σχετίζεται με τις αδυναμίες της αγοράς σε διεθνές επίπεδο. Αρκετοί φορείς χάραξης της πολιτικής στις αναδυόμενες αγορές υποστηρίζουν πως η υπερβολικά χαλαρή νομισματική πολιτική στις προηγμένες οικονομίες όπως για παράδειγμα αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών "σπρώχνουν" κεφάλαια προς τις αγορές αυτές χωρίς να εγγυώνται βασικά οικονομικά μεγέθη. Επιπλέον, σε διεθνές και πάλι επίπεδο οι αδυναμίες της αγοράς ίσως έχουν σχέση με την μετάδοση συμπεριφορών από την μεριά των διεθνών επενδυτών που προκαλούν τεράστιες προσωρινές ροές προς τις αναδυόμενες αγορές. Συνεπώς, τα capital controls μπορεί να συμβάλουν στην μείωση των αρνητικών επιπτώσεων των αδυναμιών αυτών στις εγχώριες οικονομίες οι οποίες δέχονται αυτές τις μεγάλες εισροές κεφαλαίων. Υπό αυτή την έννοια τα capital controls παίζουν σημαντικό πολιτικό ρόλο όταν οι ροές αυτές είναι πολύ μεγάλες, προσωρινές και οφείλονται κυρίως σε «παράγοντες ώθησης» πέρα από τον έλεγχο των εγχώριων φορέων πολιτικής χάραξης. (Cardarelli et al., 2009).

Ένας άλλος τύπος αποτυχίας της αγοράς, που είναι δυνατόν να εφαρμοστούν τα capital controls είναι οι εγχώριες στρεβλώσεις. Συχνά επισημαίνεται πως οι στρεβλώσεις αυτές έχουν προέλευση μακρο-προληπτική και μικρο-προληπτική. Οι κεφαλαιακές ροές είναι εφικτό να επιδεινώσουν τις ήδη υπάρχουσες χρηματοοικονομικές αδυναμίες στις οικονομίες οι οποίες είναι αρκετά ευάλωτες, δηλαδή έχουν μικρότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης αλλά και βάθος, και δεν διαθέτουν ισχυρούς θεσμούς ώστε να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα οικονομικής σταθερότητας. Ακόμη και κάποιες άλλες εγχώριες αδυναμίες ίσως να έχουν σχέση με τους ισολογισμούς των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, οι οποίες επηρεάζονται αρνητικά από τις μεγάλες διακυμάνσεις στις ροές των κεφαλαίων. (Forbes, 2007)

Λαμβάνονται υπόψη τους δυο παραπάνω τύπους στρεβλώσεων ή αδυναμιών, πολλοί φορείς χάραξης πολιτικής υποστήριξαν ότι τα capital controls μπορούν να θεωρηθούν και να χρησιμοποιηθούν τόσο ως εργαλείο πολιτικής σε μικροοικονομικό επίπεδο

όσο και σε μακροοικονομικό. Οι έλεγχοι κεφαλαίων ή capital controls, συμπερασματικά μπορούν να γίνουν ένα πολύ σημαντικό εργαλείο στην ιεραρχία των πολιτικών που χρησιμοποιούνται, όταν οι υπόλοιπες πολιτικές δεν είναι διαθέσιμες για να εφαρμοστούν ή είναι περιορισμένες. Πιο συγκεκριμένα, μια ανατίμηση στην συναλλαγματική ισοτιμία ως εφεδρική κίνηση σε ένα κύμα κεφαλαιακών εισροών δεν είναι τόσο εφικτή εάν ήδη μια ισοτιμία στις συναλλαγές είναι υπερτιμημένη, και υπάρχει έλλειψη ανταγωνιστικότητας στην αγορά. (Chamon, 2011)

Επιπρόσθετα, η σκοπιμότητα της χρήσης των capital controls για την αντιμετώπιση των διακυμάνσεων στις κεφαλαιακές ροές συνήθως εξαρτάται από το χώρο της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Για παράδειγμα, η μείωση των επιτοκίων για να αποθαρρυνθούν οι κεφαλαιακές εισροές ίσως να μην αποτελεί εφικτή επιλογή πολιτικής σε μια οικονομία που ο πληθωρισμός είναι υψηλός και υπάρχει ανησυχία για εκτροπή της κατάστασης. Παρομοίως, μια δημοσιονομική πολιτική σύσφιξης με σκοπό να μειωθεί η ζήτηση και να αντιμετωπιστεί ένα κύμα κεφαλαιακών εισροών μπορεί να αποτελεί μια επιλογή εφόσον η δημοσιονομική πολιτική είναι ήδη σφιχτή και το δημόσιο χρέος σε υψηλό επίπεδο. (Edwards, 1999)

Συμπερασματικά, αυτό ήταν το γενικό σκεπτικό των αρκετών υποστηρικτών που δήλωναν υπέρ των περιορισμών κεφαλαίων ως εργαλείο πολιτικής. Από την άλλη, υπάρχουν και εκείνοι που προειδοποιούν κατά της χρήσης των capital controls και επισημαίνουν ότι οι έλεγχοι κεφαλαίων, σε πολλές περιπτώσεις δεν αποτελεί την βέλτιστη λύση, αλλά προφανώς μια κατώτερη λύση για τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις της πολιτικής(για παράδειγμα η ρύθμιση και η εμβάθυνση των χρηματοπιστωτικών αγορών), έτσι ώστε να αντιμετωπισθούν διάφοροι κίνδυνοι χρηματοπιστωτικής σταθερότητας λόγω των διακυμάνσεων που υπάρχουν στις κεφαλαιακές ροές. (Forbes κ.α., 2012)

Η επιβολή των capital controls αλλά και συντήρησή τους μπορεί να επιβραδύνουν τις παραπάνω αναγκαίες μεταρρυθμίσεις με ουσιαστικά κόστη για την οικονομία σε μακροπρόθεσμο επίπεδο στην εσωτερική οικονομία της χώρας. Επιπρόσθετα, υπάρχει ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας που ερευνά σε ποιο επίπεδο τα capital controls είναι αποδεδειγμένα αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση των διακυμάνσεων στις κεφαλαιακές ροές. Οι έρευνες και τα αποτελέσματα που έχουν πραγματοποιηθεί δεν αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα των ελέγχων στην κίνηση των κεφαλαίων σε

ικανοποιητικό επίπεδο, εξάγοντας ένα κοινό συμπέρασμα, ότι τα capital controls μπορούν εύκολα να παρακαμφθούν και με αυτό τον τρόπο δεν υπάρχει ουσιαστική επίδραση στην ανάπτυξη. Ακόμη φαίνεται πως αλλάζουν την σύνθεση στις ροές των κεφαλαίων προς όχι επικίνδυνα και άστατα είδη ροών. (Forbes, 2007)

Υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία πως τα capital controls στις επιμέρους οικονομίες των χωρών έχουν αρνητικές επιδράσεις και συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία, αναγκάζοντας τους φορείς πολιτικής των κεφαλαιακών ροών όλης της υφελίου σε στενότερη συνεργασία, κυρίως μέσω των 20 μεγάλων οικονομιών(διαδικασίας των G20). Μια τέτοια επίδραση συμβαίνει μέσω της διαχείρισης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, δηλαδή τα capital controls χρησιμοποιούνται προκειμένου να προκαλέσουν υποτιμημένες συναλλαγματικές ισοτιμίες ή να τις διατηρήσουν. Προφανώς ένα τέτοιο μέτρο έρχεται σε βάρος των λιγότερο ανταγωνιστικών εμπορικών εταίρων της χώρας. (Ostry κ.α., 2010)

Ακόμη μία συνέπεια είναι ότι τα capital controls σε μία χώρα, ίσως αποτελούν πιο ελκυστική επιλογή σε πολιτικό επίπεδο και οδηγούν στην υιοθέτηση παρόμοιων περιορισμών από άλλες χώρες, και με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στην οικονομική παγκοσμιοποίηση. (Ostry κ.α., 2010)

Ένα τελευταίο είδος εξωτερικότητας μπορεί να προκύψει όταν εισαχθούν οι περιορισμοί των κεφαλαίων με αποτέλεσμα να προκληθεί εκτροπή στις ροές των κεφαλαίων άλλων χωρών. Παράδειγμα από την Βραζιλία, δείχνει πως όταν έγινε εισαγωγή των ελέγχων στην κίνηση των κεφαλαίων αλλά και αργότερα αύξηση στις εισροές επενδύσεων του χαρτοφυλακίου της χώρας κατά τα έτη 2008-2011, προκλήθηκε σημαντική εκτροπή και αύξηση των εισροών κεφαλαίου σε οικονομίες της Λατινική Αμερικής αλλά και σε άλλες αναδυόμενες οικονομίες εκτός από εκεί. Τέτοιες εξωτερικές επιδράσεις ίσως είναι αρκετά έντονες για μικρές αναδυόμενες οικονομίες όταν τόσο μεγάλες οικονομίες όπως η Βραζιλία επιβάλει capital controls. Τέλος όλα τα παραπάνω τονίζουν την σημασία της υιοθέτηση μιας καλά οργανωμένης προσέγγισης απέναντι στα capital controls. (Edwards, 1999)

1.5 Αποτελεσματικότητα των capital controls

1.5.1 Αποτελεσματικότητα ελέγχων στις εκροές κεφαλαίων

Οι Brockmeijer κ.α. (2012) αναφέρουν πως είναι μικρός ο αριθμός χωρών που πραγματοποίησαν σημαντική σύσφιξη στους τους μηχανισμούς ελέγχου προκειμένου να αντιμετωπίσουν μεγάλες κεφαλαιακές εκροές κατά την τελευταία δεκαπενταετία. Δυστυχώς, σε αντίθεση με τον μεγάλο βιβλιογραφικό όγκο που καλύπτει την αποτελεσματικότητα των ελέγχων στις εισροές κεφαλαίων, οι έρευνες που διερευνούν την αποτελεσματικότητα των ελέγχων στις εκροές είναι πολύ περιορισμένες. Και ακόμη χειρότερα οι έρευνες αυτές που εξετάζουν τους περιορισμούς στις κεφαλαιακές εκροές και την αποτελεσματικότητά τους είναι μελέτες περιπτώσεων.(Brockmeijer, κ.α. 2012).

Ωστόσο, η περίπτωση των περιορισμών στην Μαλαισία κατά την περίοδο από το 1998-2001 έχει καλυφθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο και έτσι είναι δυνατό να εξαχθούν συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα των ελέγχων στις εκροές των κεφαλαίων. Σε έρευνα των Magud κ.α.(2011) τα αποτελέσματα έδειξαν πως υπάρχουν ενδείξεις στην αποτελεσματικότητα συσφίγγοντας τους ελέγχους στις εκροές των κεφαλαίων στη Μαλαισία, διότι υπήρξε μείωση στις εκροές και αυξήθηκαν οι δυνατότητες για μια πιο ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Από την άλλη όμως, η ίδια έρευνα σε άλλες χώρες έδειξαν πως τα στοιχεία δεν ήταν ισχυρά στην επιτυχία των ελέγχων που επιβλήθηκαν. Δηλαδή υπήρχαν μηδενικές αποδείξεις στην μεταβολή του ποσού των εκροών, αλλά ούτε και ανακτήθηκε η ανεξαρτησία της νομισματικής πολιτικής των χωρών αυτών, αυξάνοντας του περιορισμούς στις εκροές κεφαλαίων(Magud κ.α., 2011).

Σε έρευνα τώρα των Binici κ.α., 2009 υπογραμμίζεται πως στις προηγμένες οικονομίες η αποτελεσματικότητα ήταν αυξημένη στις ανεπτυγμένες οικονομίες σε σύγκριση με τις λιγότερο αναπτυγμένες αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς. Εν μέρει, αυτό συμβαίνει λόγω της καλύτερης θεσμικής ικανότητας που διαθέτουν οι

ανπτυγμένες οικονομίες να εφαρμόζουν στην πράξη τους ελέγχους αλλά και γιατί οι οικονομίες αυτές διαθέτουν υψηλότερη ποιότητα στις νομοθεσίες.

Έρευνα των Saborowski κ.α.(2014) πραγματοποιήθηκε έρευνα στην αποτελεσματικότητα των περιορισμών στις κεφαλαιακές εκροές χρησιμοποιώντας δείγμα 37 αναδυόμενων οικονομιών σε βάθος δεκαπενταετίας από το 1995 έως το 2010. Η έρευνα αυτή είχε ως επίκεντρο την επίδραση των αυστηρότερων περιορισμών στις εκροές σε σχέση με τον όγκο των καθαρών κεφαλαιακών εκροών. Συμπεράναν λοιπόν ότι μια σύσφιξη στους ελέγχους ίσως οδηγήσει σε μία μείωση των καθαρών κεφαλαιακών εκροών. Για να πραγματοποιηθεί μια τέτοια σύσφιξη στους ελέγχους είναι απαραίτητο να υπάρχουν θεμελιώδη μακροοικονομικά μεγέθη ή σωστοί θεσμοί ή οι περιορισμοί που ήδη υπάρχουν και είναι αρκετά ολοκληρωμένοι στο περιεχόμενο τους (Saborowski, κα., 2014).

Φαίνεται λοιπόν πως οι φορείς χάραξης της πολιτικής είναι σε θέση να επιβάλουν ελέγχους στο συνάλλαγμα, διότι με αυτό τον τρόπο μπορεί να αποφευχθεί μια "φυγή κεφαλαίων" έξω από τα σύνορα της χώρας και να διατηρηθεί η υπερτίμηση στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Μακροπρόθεσμα όμως δεν υπάρχει αποτελεσματικότητα σε αυτού του είδους των ελέγχων έτσι ώστε να προληφθεί μια υποτίμηση στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. (Agénor, 1990)

1.5.2 Αποτελεσματικότητα ελέγχων στις εισροές κεφαλαίων

Στις αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς προκειμένου να τεθούν υπό έλεγχο μεγάλες, βραχυπρόθεσμες εισροές κεφαλαίων έγινε χρήση των περιορισμών στις κεφαλαιακές εισροές. Ο διαφορετικός τρόπος που αντιδρούν οι ροές στα κεφάλαια αλλά και οι ισοτιμίες στο συνάλλαγμα κάθε χώρας δημιουργεί ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα γύρω από την αποτελεσματικότητα στους περιορισμούς αυτούς. Η φύση των ελέγχων αλλά και τα κίνητρα που υπάρχουν σε κάθε χώρα δημιουργούν αυτή τη διαφορετικότητα στους ελέγχους, αλλά και τα χαρακτηριστικά που διαθέτει μία χώρα όπως η δεξιότητα των διοικήσεων να μεταχειρίζεται αυτούς τους ελέγχους. (Ostry κ.α., 2010).

Οι Clements & Kamil(2009) τονίζουν στην έρευνα τους πως ο συνολικός αντίκτυπος των ελέγχων στα κεφάλαια σε σχέση με τον όγκο των εισροών και σε μια αντίστοιχη

ανατίμηση του νομίσματος δεν είναι υψηλός. Η Χιλή, η Κολομβία και η Βραζιλία όλους τους περιορισμούς τους οποίους εφάρμοσαν στις εισροές των κεφαλαίων κατά την δεκαετία του 1990, δεν έφεραν σημαντικά αποτελέσματα στην μείωση του όγκου των εισροών και ούτε υπήρξε κάποια ελάφρυνση στις πιέσεις πάνω στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ακόμη ένα παράδειγμα που αποδεικνύει την αναποτελεσματικότητα των ελέγχων στις εισροές, είναι αυτό της Ταϊλάνδης τον Δεκέμβριο του 2006, όπου υπήρξε εφαρμογή των ελέγχων στις βραχυπρόθεσμες ροές κεφαλαίων. Στην περίπτωση αυτή δεν μειώθηκε ο όγκος των εισροών και ούτε δεν υπήρξε επιτυχία στον συντονισμό της ανατίμησης του Ταϊλανδέζου νομίσματος. Αποτελέσματα από την Κολομβία επιβεβαιώνουν ότι δεν υπάρχει αποτελεσματικότητα στους ελέγχους εισροών, εφαρμόζοντας και εκεί την ίδια φόρμουλα χωρίς να υπάρχει μεταβολή στον όγκο των βραχυπρόθεσμων εισροών. (Clements & Kamil, 2009).

Ωστόσο, υπήρξαν μελέτες αναθεώρησης σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ελέγχων των κεφαλαιακών εισροών. Υπάρχει δυσκολία στην εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων, δεδομένου ότι η πλειοψηφία των ερευνών είναι βασισμένη σε ξεχωριστές χώρες, και τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι έλεγχοι στις κεφαλαιακές εισροές δεν αφήνουν ανεπηρέαστο τον όγκο των καθαρών ροών στις περισσότερες οικονομίες. Ωστόσο, βρέθηκε πως σε μερικές των περιπτώσεων οι έλεγχοι στις εισροές ήταν δυνατόν να αλλάξουν την σύνθεση τους με κατεύθυνση προς την επιμήκυνση της διάρκειας τους. Τα δύο παραπάνω συμπεράσματα βρίσκουν κοινό τόπο με την έρευνα των Clements & Kamil(2009). Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί, πως ακόμη και σε μερικές περιπτώσεις, η σύνθεση και το αντικείμενο των ελέγχων είχαν πολλά κοινά στοιχεία και η αποτελεσματικότητα των ελέγχων αυτών ήταν προσωρινή δεδομένου ότι η πλειοψηφία αυτών που συμμετείχαν στην αγορά έβρισκαν τρόπους ώστε να αποφύγουν τους ελέγχους(Cardarelli κ.α.,2009).

Συνοψίζοντας ,οι Cardarelli κ.α.(2007) εξέτασαν τις συνέπειες των πολιτικών απαντήσεων επάνω στην αύξηση του ΑΕΠ και στην πίεση της συναλλαγματικής ισοτιμίας κατά τη διάρκεια των μεγάλων καθαρών κεφαλαιακών εισροών. Οι παραπάνω συγγραφείς συμπέραναν πως οι έλεγχοι τελικώς δεν συντελούσαν στην μείωση της ευπάθειας που έχει η χώρα στις ανατροπές των εισροών.

Κεφάλαιο 2ο - Capital controls: Η περίπτωση της Ελλάδας

2.1 Αίτια, γεγονότα και παραδείγματα πρόσφατων capital controls

Στα παραπάνω κεφάλαια έγινε λεπτομερής ανάλυση των capital controls. Η περίπτωση όμως της Ελλάδας είναι μοναδική και έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Το θερμαινόμενο πολιτικό σκηνικό αλλά και οι αντιπαραθέσεις που έλαβαν μέρος κατά την περίοδο από τον Ιανουάριο του 2015 μέχρι το κλείσιμο των τραπεζών και την επιβολή των capital controls αποτέλεσαν αντικείμενο έρευνας. Ωστόσο όμως οι πολιτική που ακολουθήθηκε είναι διαφορετικό κομμάτι αλλά ταυτοχρόνως συνδεδεμένο με το οικονομικό.(Samitas, 2016)

Αρχικά, πρέπει να δοθεί λεπτομερής ανάλυση της περίπτωσης της χώρας μας. Λόγω ενός επικείμενου bank-run και για προστατευθεί το τραπεζικό σύστημα οι αρχές σε συνεργασία με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οικονομικούς φορείς επέβαλαν περιορισμούς στις εκροές των κεφαλαίων και κλείσιμο των τραπεζών για μια εβδομάδα, στα μέσα του περασμένου Ιουλίου. Πιο συγκεκριμένα, υπήρξε περιορισμός στις τραπεζικές συναλλαγές και στις αποστολές εμβασμάτων από και προς το εξωτερικό, περιορισμοί στις αναλήψεις μετρητών, απαγόρευση ανοίγματος νέων τραπεζικών λογαριασμών και άλλων μέτρων.(Samitas, 2016)

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ελέγχων στις εκροές των κεφαλαίων αποτελούν αυτά της Κύπρου και της Ισλανδίας. Οι περιορισμοί κεφαλαίων στην Κύπρο έκαναν την εμφάνισή τους τον Μάρτιο του 2013, και έπαψαν να ισχύουν πλήρως πρόσφατα και συγκεκριμένα τον Απρίλη του 2016. Το κοινό στοιχείο με την Ελλάδα ήταν οι περιορισμοί στην "φυγή" των κεφαλαίων αλλά και στις αναλήψεις των μετρητών. Στην συγκεκριμένη περίπτωση όμως οι περιορισμοί αυτοί συνδυάστηκαν με bail-in, δηλαδή κούρεμα καταθέσεων και εφαρμογή προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής.(Samitas, 2016)

Από την επιβολή capital controls δεν διέφυγε και η Ισλανδία προκειμένου και σε αυτή την περίπτωση να προστατευτεί το τραπεζικό σύστημα. Έτσι λοιπόν, οι περιορισμοί σε εκροές αλλά και εισροές έκαναν την εμφάνισή τους το 2008, χωρίς ακόμη να πάψει η ισχύς τους από τότε. Αν και τον Ιούνιο του 2015 είχε ανακοινωθεί πως τα

capital controls επρόκειτο να αρθούν άμεσα, τελικά αυτό δεν συνέβη και επανασχεδιάστηκε η άρση για το τέλος του έτους 2016. Μια διαφορά που υπάρχει στους περιορισμούς που υφίστανται στην χώρα μας με τους περιορισμούς της Ισλανδίας είναι η ανεξάρτητη νομισματική πολιτική, διότι η Ισλανδία δεν ανήκει στην νομισματική ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρησιμοποιώντας το δικό της νόμισμα, την Κορώνα. Τέλος, πρέπει να τονισθεί πως υπήρξαν σημαντικές πτώσεις της ισοτιμίας της Ισλανδικής Κορώνας κατά την διάρκεια όλων των ετών που εφαρμόζονται οι περιορισμοί.(Samitas, 2016)

Όπως προαναφέρθηκε, στην Ελλάδα οι περιορισμοί θεσπίστηκαν απαραίτητα λόγω ενός επικείμενου bank-run, δηλαδή μια μαζική απόσυρση καταθέσεων από τις τράπεζες της χώρας. Αξίζει να υπογραμμισθεί πως τα προβλήματα στην οικονομία της Ελλάδας είχαν ως αφετηρία την κρίση στο δημόσιο χρέος και πως η κρίση στον τραπεζικό τομέα ήταν το αποτέλεσμα, όχι όμως η αιτία. Η πολιτική κρίση σε συνδυασμό με την δημοσιονομική κρίση προκάλεσαν την συνολική κατάσταση. Αρχικά, η πτωτική πορεία των καταθέσεων και των δανείων μετά την εφαρμογή του πρώτου μνημονίου τον Μάιο του 2010, όσον αφορά τον δημοσιονομικό τομέα, αλλά και ξαφνική διπλή εκλογική αναμέτρηση το 2012(κρίση στην πολιτική), προκάλεσαν στους καταθέτες ανησυχία για μια πιθανολογούμενη χρεοκοπία της χώρας. Το πάζλ ήρθε να συμπληρώσει 2 έτη αργότερα η νέα επικείμενη εκλογική αναμέτρηση που ορίστηκε τον Ιανουάριο του 2015, δημιουργώντας ξανά πτώση στις καταθέσεις και τα δάνεια, έως ότου ανακοινωθεί το περίφημο δημοψήφισμα του Ιούλιο του περασμένου έτους. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να επισημανθεί πως στην Ευρώπη ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις(LTD ratio) κυμαίνεται σε σταθερό επίπεδο κοντά στο 100%, με τον λόγο αυτό στην Ελλάδα να κυμαίνεται στο 145%(όταν το μέγιστο αποδεκτό είναι 120%). (Samitas, 2016)

2.2 Μοντέλο V-Banking και έρευνα στα ελληνικά capital controls

Το V-Banking, το οποίο αναπτύχθηκε στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και συγκεκριμένα στο τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, είναι ένα αντικειμενοστραφές χρηματοοικονομικό μοντέλο προσομοιώσεων το οποίο ενσωματώνει αποτελέσματα

ερευνών από τη διεθνή βιβλιογραφία σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα που έχει την δυνατότητα προσομοίωσης της συμπεριφοράς των συμμετεχόντων στο οικονομικό και τραπεζικό σύστημα. Το μοντέλο αυτό, αποσκοπεί στην διακοπή του bank-run, περιορίζοντας τον αριθμό των ιδιωτών(νοικοκυριά και επιχειρήσεις) που μπορούν να αποσυρθούν από τους τραπεζικούς τους λογαριασμούς σε οποιαδήποτε δεδομένη στιγμή. Αυτό που φοβούνται πραγματικά οι ρυθμιστικές αρχές, είναι πως οι απότομες και ξαφνικές εκροές κεφαλαίων μπορούν να διαταράξουν την οικονομική σταθερότητα. Ένα bank-run συνήθως έχει ως αφετηρία μια κρίση στον τραπεζικό τομέα, μια πολιτική αστάθεια ή μια μείωση της εμπιστοσύνης των καταθετών. Στο μοντέλο V-banking οι ρυθμιστικές αρχές δρουν κατά τη διάρκεια που συμβαίνει εκροή κεφαλαίων, χρησιμοποιώντας δύο βασικά κριτήρια: το ποσοστό απώλειας των καταθέσεων από το ξεκίνημα του bank-run και τον δείκτη LTD στον τραπεζικό τομέα. (Samitas, Polyzos, 2016)

Η έρευνα αυτή είχε ως σκοπό την πρόβλεψη των μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων επιπτώσεων των capital controls στην οικονομία, αλλά και να εκτιμηθεί ο χρόνος που απαιτείται ακόμη ώστε να αρθούν οι περιορισμοί.. Ο αριθμός των προσομοιώσεων έφτασε τις 40.000, και τα αποτελέσματα έδωσαν μια πολύ ενδιαφέρουσα εικόνα σχετικά με τις συνέπειες των capital controls αλλά τον πιθανολογούμενο χρόνο άρσης των περιορισμών.. Το πρώτο συμπέρασμα ήταν πως είναι προτιμότερη η άμεση παρέμβαση παρά η καθυστερημένη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όσο πιο νωρίς εφαρμόζονται οι περιορισμοί, τόσο πιο σύντομο θα είναι το χρονικό διάστημα που θα πάνσουν να ισχύουν. Οι προσομοιώσεις έδειξαν ότι προβλέπεται σημαντική μείωση στις τραπεζικές καταθέσεις. Υπό αυτή την έννοια, η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος θα συμβεί μέσω της εξυγίανσης των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών και όχι από την επάνοδο των καταθέσεων στις τράπεζες. (Samitas, Polyzos, 2016)

Αυτό σημαίνει πως τα «κόκκινα» δανείων είναι το πιο φλέγον ζήτημα από ποτέ, όχι πλέον μόνο για κοινωνικούς λόγους. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως υπάρχει συνολική μείωση του επιπέδου των μισθών κατά περίπου 5% και προσδοκάται πως η μείωση της παραγωγής της πραγματικής οικονομίας θα αγγίζει το 20%. Λόγω της καθυστέρησης στην επιβολή των περιορισμών, πιθανολογείται πως η επίδραση των περιορισμών στους μισθούς θα είναι ίσως σημαντικά μεγαλύτερη, καθώς οι

προσομοιώσεις με άμεση επιβολή των περιορισμών (με LTD ratio έως 140%) έδειξαν ότι στην περίπτωση αυτή δεν υπήρξε κάποια μείωση. (Samitas, Polyzos, 2016)

Η χρήση του V-Banking οδηγεί στο σε ένα θετικό συμπέρασμα, δηλαδή ότι μακροπρόθεσμα υπάρχει ανάκαμψη της οικονομίας, παρά το καθεστώς των capital controls. Όσον αφορά τον χρόνο που απαιτείται για την άρση των περιορισμών, τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων έδειξαν πως η πλήρης άρση των capital controls θα είναι εφικτή μετά από περίπου 20 μήνες και αυτό θα συμβεί μόνο εάν επανέλθει η εμπιστοσύνη στο τραπεζικό και πολιτικό σύστημα της Ελλάδας. (Samitas, Polyzos, 2016)

Στο σύνολο του, το V-Banking παρουσιάζει τις επιζήμιες συνέπειες των περιορισμών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο εν τέλει επηρεάζει και μολύνει την πραγματική οικονομία. Οι συνέπειες περνούν στην πραγματική οικονομία μέσω μείωσης των εταιρικών επενδύσεων, με τελικό αποτέλεσμα την μείωση της παραγωγής. Η παραπάνω έρευνα και η χρήση του μοντέλου δείχνει πως οι ρυθμιστικές αρχές είναι προτιμότερο να αποφεύγουν τα capital controls ως απάντηση σε μια τραπεζική κρίση, παρά το γεγονός ότι η έγκαιρη επιβολή των capital controls περιορίζει αυτές τις συνέπειες. (Samitas, Polyzos, 2016)

Το τελικό συμπέρασμα της έρευνας αυτής, είναι πως οι περιορισμοί στην κίνηση των κεφαλαίων αποτελεί την έσχατη λύση που μπορούν να εφαρμόσουν οι ρυθμιστικές αρχές, και πως θα πρέπει να επικεντρωθούν στην ανάπτυξη άλλων βέλτιστων εργαλείων. Το πιο σωστό κριτήριο για την επιβολή των capital controls, είναι ο λόγος δανείων προς καταθέσεις(LTD ratio), με βέλτιστο σημείο επιβολής τους την τιμή 125%. (Samitas, Polyzos, 2016)

Κεφάλαιο 3ο - Σχετικά αποτελέσματα άλλων ερευνών

- Η εφαρμογή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων είναι δυνατόν να οδηγήσει σε σημαντικά μικροοικονομικά κόστη, ιδιαίτερα όταν οι έλεγχοι κεφαλαίου εφαρμόζονται για μακρά χρονικά διαστήματα, όπως συνέβη στην Αργεντινή. Η διπλωματική αυτή εξέτασε σε μικροοικονομικό επίπεδο τις επιπτώσεις των ελέγχων, δηλαδή τις επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις στην Αργεντινή κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 2002 μέχρι την τεχνική χρεοκοπία το 2014. Όπως αναφέρεται οι έλεγχοι στις εκροές των κεφαλαίων μπορούν να οδηγήσουν σε αλλαγές της συμπεριφορά των πολυεθνικών εταιρειών, των εταιριών της χώρας και των ιδιωτών. Δεδομένου ότι οι εταιρίες είχαν την υποχρέωση να εξισορροπήσουν τις εξαγωγές με τις εισαγωγές, προκειμένου να λάβουν άδεια για την εισαγωγή αγαθών ή μέσω παραγωγής, οι πολυεθνικές στην Αργεντινή άρχισαν να εξάγουν προϊόντα που δεν έχουν σχέση με τα δικά τους επιχειρηματικά μοντέλα. Επιπλέον, οι εταιρίες έχασαν την δυνατότητα επαναπατρισμού των κερδών τους, λόγω της σύσφιξης των ελέγχων το 2011, και ένας αριθμός επιχειρήσεων άλλαξαν τη συμπεριφορά τους, προκειμένου να αποφύγουν λόγω του υψηλού πληθωρισμού την μεγάλη συσσώρευση πέσος(νόμισμα Αργεντινής). Ο λόγος για αυτή την αλλαγή συμπεριφοράς οφείλεται στο γεγονός ότι οι εταιρείες και οι ιδιώτες προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν το κόστος από την επιβολή των capital controls.(Hans, 2015)
- Ενώ οι έλεγχοι κεφαλαίων τόσο στην Κίνα όσο και στην Ινδία, εκτιμάται πως είχαν αποτελέσματα στον περιορισμό των κεφαλαιακών ροών, στοιχεία έδειξαν πως υπήρξε μεγάλη φοροδιαφυγή λόγω σημαντικών λαθών αλλά και παραλείψεων στα στατιστικά στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών. Και στις δύο χώρες, οι εκτεταμένοι περιορισμοί στις ροές των κεφαλαίων οδήγησαν σε αυξημένα διοικητικά κόστη, επιβάρυνση των νόμιμων συναλλαγών, και πιθανώς μείωσαν την αποτελεσματικότητα της κατανομής των πόρων. Στην περίπτωση της Κίνας, οι ρυθμιστικές αρχές επισήμαναν οι διευκολύνθηκε η "φυγή" σημαντικών κεφαλαίων λόγω των παράνομων συναλλαγών στο

ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (περίπου 11 δισεκατομμύρια δολάρια κατά το πρώτο εξάμηνο του 1998), γεγονός που καθρέφτισε την έναρξη της ασιατικής κρίσης. Οι ανησυχίες για σημαντικές εκροές κεφαλαίων οφείλονται εν μέρει στους φόβους για μια επικείμενη υποτίμηση του κινεζικού νομίσματος αλλά και στην αύξηση της φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα οι αρχές να εντείνουν την εφαρμογή των υφιστάμενων ελέγχων κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1998. Επομένως, ενισχύθηκε η διοικητική εξέταση των κεφαλαιουχικών συναλλαγών και οι απαιτήσεις τεκμηρίωσης και επαλήθευσης των τρέχουσες διεθνείς συναλλαγές έγιναν αυστηρότεροι. Οι αρχές θεώρησαν πως τα μέτρα αυτά είναι αναγκαία λόγω της δέσμευσής τους σε μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία..(Ariyoshi, 2000)

Στα μέσα του 1999, οι αρχές έθεσαν περιορισμούς στις συναλλαγές του κινεζικού νομίσματος προς το εξωτερικό, και απαγόρευσαν στις τράπεζες της χώρας να αποδέχονται εμβάσματα σε γουαν(κινέζικο νόμισμα). Το μέτρο αυτό συνέβαλε στην αποτροπή της παράνομης διακίνησης γουαν έξω από τη χώρα, και πατάχθηκαν οι offshore συναλλαγές του κινεζικού νομίσματος από τα κινέζικα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, σε συνδυασμό με άλλες πρωτοβουλίες για να διευκολυνθεί η αποτελεσματική λειτουργία των ελέγχων στις συναλλαγές και κυρίως να μειωθούν οι καθυστερήσεις στην έγκριση των νόμιμων συναλλαγών.(Ariyoshi κ.α., 2000)

- Τον Μάιο του 1997, η Ταϊλάνδη βρέθηκε αντιμέτωπη με κερδοσκοπικές επιθέσεις κατά τη διάρκεια της ασιατικής κρίσης και εν μέσω ανησυχιών ότι η υπερβολική αύξηση των επιτοκίων θα μπορούσε να παρεμποδίσει την οικονομική δραστηριότητα, οι ρυθμιστικές αρχές της χώρας επέβαλαν περιορισμούς στην κίνηση των κεφαλαίων. Ενώ τα μέτρα, είχαν ως κύριο στόχο τους ξένους κερδοσκόπους, οι περιορισμοί επηρέασαν και τους κατοίκους της Ταϊλάνδης. Μερικά από τα μέτρα που επιβλήθηκαν ήταν όρια στις προθεσμιακές συναλλαγές, αλλά δυστυχώς η εφαρμογή αυτών των περιορισμών στην Ταϊλάνδη δεν κατάφερε να σταματήσει την υποτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας (50% έξι μήνες μετά την εφαρμογή των περιορισμών) και την τεράστια μείωση των αποθεμάτων (20% έξι μήνες μετά

την εφαρμογή), χωρίς να σταματήσει η συνεχής αύξηση των επιτοκίων μετά την εφαρμογή. Ακόμη, σημαντικές διαφορές μεταξύ των offshore και onshore ποσοστών έδωσαν κίνητρα στους επενδυτές να παρακάμψουν τους περιορισμούς. Τελικά, οι ρυθμιστικές αρχές αναγκάστηκαν πραγματοποιήσουν ολική άρση των περιορισμών τον Ιανουάριο του 1998.(Edison & Reinhart, 2000)

- Το νόμισμα της Μαλαισίας, το ρίγκνιτ, δέχθηκε επίθεση το φθινόπωρο του 1998, λόγω των ανησυχιών που υπήρχαν για την ευθραυστότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα της χώρας. Έπειτα από τις προσπάθειες τις χώρας να μειώσει τις εκροές λόγω της αύξησης των επιτοκίων, οι ρυθμιστικές αρχές της χώρας επέβαλαν ένα ολοκληρωμένο σύνολο περιορισμών τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, κλείνοντας όλα τα νόμιμα κανάλια για το offshore εμπόριο του εθνικού νομίσματος. Και σε αυτή την περίπτωση όπως στην Ταϊλάνδη, τα μέτρα αυτά είχαν ως στόχο κυρίως τους ξένους κερδοσκόπους, ωστόσο όμως οι περιορισμοί έπληξαν και τους μόνιμους κατοίκους. Οι περιορισμοί αυτοί περιείχαν μέτρα προκειμένου να περιορίσουν τη διεθνή μετατρεψιμότητα του νομίσματος της Μαλαισίας, όπως για παράδειγμα μια ελάχιστη περίοδο αναμονής ενός έτους για τους μη κατοίκους, για να μετατρέψουν τα έσοδα από την πώληση των Μαλαισιανών χρεογράφων. Οι περιορισμοί αυτοί τελικά, παρείχαν στις ρυθμιστικές αρχές χώρο έτσι ώστε να συσσωρεύουν αποθεματικά μέσα σε μια πιο σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία και να θεσπίσουν πολιτικές που αποσκοπούν στην αναζωογόνηση της οικονομίας, όπως η μείωση των επιτοκίων (Johnson κ.α., 2006)
- Η παγκόσμια οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε κατά τη διάρκεια των ετών 2007-2008, και η κατάρρευση των τριών μεγαλύτερων εμπορικών τραπεζών ανάγκασε και την Ισλανδία να θεσπίσει περιορισμούς στις εκροές των κεφαλαίων. Οι τεράστιες βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της προς άλλες χώρες(600% του ΑΕΠ) ανάγκασε την κυβέρνηση να επιβάλει πλήρεις περιορισμούς στις εκροές των κεφαλαίων τον Νοέμβρη του 2008,

προκειμένου να σταθεροποιηθεί η συναλλαγματική ισοτιμία. Μερικά από τα μέτρα που περιελάμβαναν οι περιορισμοί στις συναλλαγές κεφαλαίων για τους κατοίκους και για τους ξένους, ήταν απαγορεύσεις στην μεταφορά των κεφαλαίων με κάποιες εξαιρέσεις, αλλά και απαγορεύσεις στην μετατροπή της Ισλανδικής κορώνας σε ξένο συνάλλαγμα. Η συναλλαγματική ισοτιμία σταθεροποιήθηκε λίγο μετά την επιβολή των περιορισμών. Τέλος, στην έρευνα αυτή βρέθηκε πως οι περιορισμοί δημιουργούν περιθώρια για μια σειρά από άλλες σταθεροποιητικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης της χαλάρωσης της νομισματικής πολιτικής ώστε να δοθεί μια ανάσα αναζωογόνησης στην οικονομία. (Saborowski κ.α., 2014)

- Στην έρευνα πάλι των Saborowski κ.α.(2014) εξετάστηκε και η περίπτωση της Ουκρανίας από την κρίση του 2008. Την συνολική κατάσταση επηρέασε η κατάρρευση των εξαγωγών, η απότομη επιδείνωση στους όρους του εμπορίου, και η αντιστροφή στις κεφαλαιακές εισροές, εν μέσω των τρωτών σημείων που δημιουργήθηκαν στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Σε μια προσπάθεια να μειώσει τις εκροές κεφαλαίων προκειμένου να υπερασπιστεί την ισοτιμία στο συνάλλαγμα της, η κεντρική τράπεζα της Ουκρανίας επέβαλε περιορισμούς στις συναλλαγές και ανάγκασε τους ξένους σε αναμονή 5 ημερών προκειμένου να μετατρέψουν τα κέρδη των επενδυτικών τους συναλλαγών σε ξένο νόμισμα. Από την μία πλευρά, κάποια από τα μέτρα που θεσπιστήκαν βοήθησαν προσωρινά στην μείωση των πιέσεων της συναλλαγματικής ισοτιμίας, από την άλλη όμως δεν ανακούφισαν την ανάγκη για παρέμβαση της κεντρικής τράπεζας(προκαλώντας τα διεθνή αποθεματικά να κατακυλήσουν 30%, 6 μήνες μετά από την σύσφιξη των περιορισμών στο συνάλλαγμα). Αυτές οι υπερβάσεις που έγιναν στην πολιτική, μείωσαν την ικανότητα της Ουκρανικής κυβέρνησης να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, και ακόμη υπονομεύθηκαν οι ικανότητες της κυβέρνησης από την αποτελεσματικότητα των περιορισμούς που επέβαλε. (Saborowski κ.α., 2014)

- Στην εργασία των Edison & Reinhart(2000) εξετάστηκε η πρόσφατη εφαρμογή των ελέγχων στα κεφάλαια στη Μαλαισία αλλά και την Ταϊλάνδη, χρησιμοποιώντας μηνιαία και ημερήσια δεδομένα. Αρχικά, επικεντρώθηκαν στην μηνιαία στοιχεία σχετικά με σημαντικές αλλαγές στις οικονομικές επιδόσεις, στα συναλλαγματικά αποθέματα και στις ροές των κεφαλαίων. Εν συνεχεία, εξετάστηκαν οι ημερήσιες οικονομικές μεταβλητές, με επίκεντρο τις αλλαγές που συνέβησαν στις βασικές οικονομικές μεταβλητές. Το πρώτο συμπέρασμα της εργασίας, είναι ότι οι έλεγχοι που εφαρμόστηκαν στην Ταϊλάνδη δεν είχαν αρκετά αποτελεσματικοί σε σχέση με αυτό που αναμενόταν. Από την άλλη όμως, στην Μαλαισία, οι έλεγχοι στους περιορισμούς είχαν εν μέρει επιτύχει τους στόχους τους, δηλαδή μεγαλύτερο επιτόκιο, σταθερή ισοτιμία στο συνάλλαγμα και την πολιτική αυτονομία. Τέλος, τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας έδειξαν πως, το χρονοδιάγραμμα και ο τύπος ελέγχου που εφαρμόζεται σχετίζεται με την επιτυχία των στόχων. Οι ερευνητές τονίζουν πως μια νέα έρευνα με περισσότερες χώρες θα ήταν απαραίτητο να εκπονηθεί προκειμένου να εξαχθούν πιο ορθά και συγκεκριμένα συμπεράσματα. (Edison & Reinhart, 2000).
- Στην έρευνα των Magud & Reinhart(2006), υποστηρίζεται πως θεωρητικά οι περιορισμοί είναι πιο αποτελεσματικοί στις χώρες που διαθέτουν καλύτερες μακροοικονομικές αρχές. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως μία σύσφιξη στους ελέγχους, αυξάνει τις καθαρές εισροές κατά 4% του ΑΕΠ, και τα επίπεδα μένουν σε υψηλό επίπεδο για περισσότερο από 18 μήνες. Τα αποτελέσματα εν ολίγοις, υποδεικνύουν ότι η ενίσχυση στους ελέγχους οδηγεί σε αύξηση των καθαρών κεφαλαιακών εισροών, που με τη σειρά της η αύξηση αυτή σταματά την υποτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας και παραχωρεί χώρο στην πολιτική για να μειώσει τα επιτόκια και να τονώσει την οικονομική της δραστηριότητα. Οι ερευνητές στην ίδια μελέτη, επισημαίνουν πως οι περιορισμοί στις εκροές των κεφαλαίων είναι πιο αποτελεσματικοί σε χώρες με σωστούς και λειτουργικούς θεσμούς και ισχυρά θεμελιώδη μεγέθη. Η σωστή και καλή θεσμική λειτουργία δίνει την δυνατότητα στις χώρες να επιτύχουν ισχυρά

θεμελιώδη μακροοικονομικά μεγέθη. Το κυριότερο συμπέρασμα της έρευνας είναι πως, αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω δίνουν την ικανότητα σε χώρες εφαρμόζοντας ελέγχους με αποτελεσματικό τρόπο, να προστατεύσουν την ιδιωτική περιουσία και των δικαιωμάτων των πιστωτών. Η διαφάνεια, η ενίσχυση του κράτους δικαίου και η μείωση της αβεβαιότητας είναι "προϊόντα" που παράγονται μόνο με ισχυρά θεσμικά όργανα.(Magud, 2006)

Κεφάλαιο 4^ο - Εμπειρικό μέρος-έρευνα πεδίου

4.1 Στόχος της έρευνας

Η παρούσα πτυχιακή μελέτη έχει ως στόχο να καταγράψει τις στάσεις και αντιλήψεις των καταναλωτών σχετικά με τις επιπτώσεις των περιορισμών κεφαλαίου (capital controls) που επιβλήθηκαν τον Ιούλιο του 2015. Ειδικότερα, στόχος είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των καταναλωτών σχετικά τις συνέπειες των περιορισμών στις καθημερινές συνήθειες και τη συμπεριφορά τους. Επίσης, στόχος της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των καταναλωτών επηρεάζουν τις αντιλήψεις αυτές.

Για τον σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκε εμπειρική μελέτη με τη χρήση ερωτηματολογίου για την καταγραφή των χαρακτηριστικών και των αντιλήψεων των καταναλωτών.

4.2. Ερευνητικές υποθέσεις

H1: Η επίδραση των capital controls στην καθημερινότητα των καταναλωτών εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά κάθε ατόμου (πχ. ηλικία, φύλο, εκπαιδευτικό επίπεδο κλπ.)

H2: Η επιβολή ορίου στην ανάληψη χρημάτων οδήγησε σε αύξηση της συχνότητας χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας.

H3: Η επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων αύξησε την ανασφάλεια των καταναλωτών.

H4: Η επάρκεια του εβδομαδιαίου ποσού ανάληψης χρημάτων σχετίζεται με το εισόδημα των καταναλωτών.

H5: Οι αντιλήψεις των καταναλωτών για τα capital controls σχετίζεται με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

4.3. Δείγμα της έρευνας

Προκειμένου να γίνει συλλογή των δεδομένων για της ανάγκες της έρευνας, η τεχνική του ερωτηματολογίου κρίθηκε κατάλληλη, διότι τα στοιχεία που επρόκειτο να εξετασθούν είναι μετρήσιμα. Επομένως, τα δεδομένα της δειγματοληπτικής έρευνας του ερωτηματολογίου που δημιουργήθηκε για τον σκοπό αυτό καταγράφουν τα χαρακτηριστικά κάθε ατόμου όπως πχ. φύλλο, ηλικία, επάγγελμα, τις επιδράσεις των περιορισμών στην κίνηση των κεφαλαίων, τις απόψεις και τις αντιλήψεις των καταναλωτών που είναι δύσκολο να συλλεχθούν με άλλες δειγματοληπτικές τεχνικές.

Με την χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS, έγινε η καταχώρηση, κωδικοποίηση αλλά και ο έλεγχος σωστής συμπλήρωσης των απαντήσεων. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν σε διάστημα 20 ημερών από 9/5/2016 έως και 29/5/2016.

Το είδος που επιλέχθηκε ήταν τυχαία δειγματοληψία, για να εξαχθούν σωστά δεδομένα και για είναι το δείγμα όσον το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικό. Οι ερωτώμενοι που στο σύνολο τους ήταν 100 κλήθηκαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο χωρίς οποιαδήποτε παρέμβαση από τον ερευνητή. Η έρευνα διεξήχθη στον Νομό της Αττικής που αποτελεί τον πολυπληθέστερο νομό της Ελλάδος, σε διαφορετικές περιοχές για να μην υπάρχουν ίδια ή παρόμοια κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Οι ερωτώμενοι όλοι ήταν όλοι άνω των 18 ετών με όσο το δυνατόν πιο διαφορετικά ατομικά χαρακτηριστικά. Με την άριστη συνεργασία ερωτώμενων υπήρξε μηδενική απόρριψη, καθώς όλα τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν πλήρως και ορθά.

4.4. Περιγραφή ερωτηματολογίου

Για τις ανάγκες της έρευνας, κατασκευάστηκε κατάλληλο ερωτηματολόγιο το οποίο χωρίζεται σε 4 θεματικές ενότητες, είναι ανώνυμο και τα αποτελέσματα του θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τις ανάγκες της έρευνας (παρατίθεται στο παράρτημα τη εργασίας).

Την πρώτη ενότητα και συγκεκριμένα από την ερώτηση 1 έως και την 7 την απαρτίζουν οι ερωτήσεις που αφορούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του κάθε ερωτώμενου. Επομένως, υπάρχουν 7 ερωτήσεις κλειστού τύπου όπως το φύλλο, η

ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, η οικογενειακή κατάσταση, το μηνιαίο εισόδημα του καθενός αλλά και το επάγγελμα του. Υπάρχουν και 3 ερωτήσεις (8,9,10) ακόμη στην ενότητα αυτή που αφορούν τις προτιμήσεις του δείγματος για τον τρόπο που επιλέγουν να πραγματοποιούν τις συναλλαγές τους (κάρτα ή μετρητά), καθώς και αν χρησιμοποιούσαν χρεωστική/πιστωτική κάρτα πριν τα capital controls και τέλος αν πραγματοποιούν συναλλαγές/αγορές μέσω Internet.

Συνεχίζοντας στην δεύτερη ενότητα, υπάρχουν ερωτήσεις-προτάσεις με χρήση 5/βάθμιας κλίμακας Likert καταγράφοντας τον βαθμό συμφωνίας (όπου 1= "διαφωνώ απόλυτα" και 5= "συμφωνώ απόλυτα"). Η ενότητα αυτή έχει ως στόχο να καταγράψει το πως έχουν επιδράσει οι περιορισμοί κεφαλαίων στην καθημερινότητα των καταναλωτών, τι έχει αλλάξει στην ζωή τους και τις δυσκολίες που ίσως αντιμετωπίζουν.

Η τρίτη και προτελευταία ενότητα, η οποία και αυτή αποτελείται από ερωτήσεις-απαντήσεις κλειστού τύπου μετρήσιμες σε 5/βάθμια κλίμακα Likert όπως και στην παραπάνω ενότητα, επιχειρεί να καταγράψει το πως αισθάνονται οι καταναλωτές ύστερα από την απότομη αλλαγή που κλήθηκαν να διαχειρισθούν σε καθημερινή βάση, τους φόβους τους αλλά και τις ανησυχίες τους.

Τέλος, στην τέταρτη και τελευταία ενότητα ερωτήσεων-απαντήσεων με τη χρήση και πάλι 5/θμιας κλίμακας Likert οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να εκφράσουν τις απόψεις τους και τις αντιλήψεις τους για τα capital controls, δηλαδή πόσο πιστεύουν ότι θα διαρκέσουν ακόμη, ποιός ευθύνεται για την επιβολή των περιορισμών αυτών αλλά και το αν θα βοηθήσουν την οικονομία να ανακάμψει από την ύφεση.

4.5 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η πτυχιακή εργασία αυτή βασίζεται πάνω σε θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται με τη μορφή πινάκων κατανομής συχνοτήτων, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, οι επιπτώσεις των capital controls στην καθημερινότητά των καταναλωτών, οι στάσεις και οι αντιλήψεις τους σχετικά με τους περιορισμούς στην κίνηση των κεφαλαίων. Για την διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι επιπτώσεις των περιορισμών, οι στάσεις και οι αντιλήψεις των ατόμων σχετίζονται με τα ατομικά τους χαρακτηριστικά, πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι συσχέτισης ανάμεσα σε χαρακτηριστικά όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο των

ερωτώμενων και στις αντιλήψεις τους σχετικά με την πιθανή αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών στα ζητήματα της οικονομίας μετά τα capital controls.

Με τον έλεγχο συσχέτισης(correlation) του στατιστικού πακέτου SPSS μπορούμε να διαπιστώσουμε πιθανές σχέσεις μεταξύ των χαρακτηριστικών του δείγματος και των επιπτώσεων των capital controls στην καθημερινότητα των πολιτών. Ο έλεγχος συσχέτισης μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους συντελεστές που δύναται να χρησιμοποιηθούν στο SPSS. Εδώ επιλέχθηκε ο συντελεστής Pearson ο οποίος λαμβάνει τιμές από -1 έως +1. Οι τιμές κοντά στο +1 δείχνουν πως υπάρχει υψηλή θετική σχέση μεταξύ 2 μεταβλητών, ενώ κοντά στο -1 υψηλή αρνητική σχέση. Οι τιμές κοντά στο 0 δηλώνουν πως δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα σε 2 μεταβλητές. Ωστόσο, για να ελεγχθεί η σχέση πρέπει να υπάρχουν κάποια επίπεδα σημαντικότητας , και στην έρευνα αυτή θα χρησιμοποιηθούν 2 επίπεδα, 95% και 99%, ώστε να υπάρχουν υψηλά επίπεδα ορθότητας των συσχετίσεων. Τα αποτελέσματα των συσχετίσεων παρουσιάζονται στην ενότητα 5.5.

Κεφάλαιο 5ο - Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζονται, με τη χρήση πινάκων συχνοτήτων, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, με ποιο τρόπο και σε ποιο βαθμό θεωρούν πως επηρεάστηκαν οι ερωτώμενοι από την επιβολή των capital controls που συνέβη στην χώρα μας τον Ιούλιο του 2015, το πως αισθάνονται οι ίδιοι για την επιβολή αυτή αλλά και τέλος οι απόψεις - αντιλήψεις τους σχετικά με τους περιορισμούς κεφαλαίων που έχουν κληθεί να διαχειρισθούν.

5.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στην έρευνα λοιπόν, συμμετείχαν 100 άτομα, από τα οποία οι άνδρες ήταν 45 και οι γυναίκες αντίστοιχα 55. (βλ. Πίνακα 1)

Οι ερωτώμενοι ανήκαν σε όλες τις ηλικιακές ομάδες άνω των 18 ετών (βλ. Πίνακα 2). Πιο συγκεκριμένα, Το 29% των ερωτώμενων ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 18-25 ετών, αποτελώντας το μεγαλύτερο ποσοστό. Στην συνέχεια, ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα από 26-33 ετών με ποσοστό 12% και αμέσως μετά οι ερωτώμενοι ηλικίας 34-41 ετών με ποσοστό λίγο υψηλότερο 15%. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 42-49 ετών με ποσοστό 25%. Η ηλικιακή ομάδα από 50-57 ετών έχει ποσοστό 17% και τέλος, οι 2 τελευταίες ηλικιακές ομάδες από 58-64 ετών και 65+ έχουν μόλις ποσοστό 1% αντίστοιχα.

Πίνακας 1: Κατανομή του δείγματος ως προς το φύλο		
Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό %
Άνδρας	45	45%
Γυναίκα	55	55%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 2: Κατανομή του δείγματος ως προς την ηλικία		
Ηλικία	Συχνότητα	Ποσοστό %
18 – 25 ετών	29	29%
26 – 33 ετών	12	12%
34 – 41 ετών	15	15%
42 – 49 ετών	25	25%
50 – 57 ετών	17	17%
58 – 64 ετών	1	1%
65 ετών +	1	1%
Σύνολο	100	100%

Στον παρακάτω Πίνακα (3) συχνότητων παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο. Όπως φαίνεται το 10% των ερωτώμενων έχουν ολοκληρώσει μόνο την υποχρεωτική τους εκπαίδευση ενώ στους απόφοιτους Λυκείου ή ΕΠΑΛ ανήκει το μεγαλύτερο ποσοστό, (39%). Επίσης, από το σύνολο των ερωτώμενων, το 34% είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ & ΤΕΙ. Μικρότερα ποσοστά συγκεντρώνουν οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, που αποτελούν το 10% του δείγματος αλλά και οι απόφοιτοι των ΙΕΚ, οι οποίοι αποτελούν το 7%.

Πίνακας 3: Κατανομή του δείγματος ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο		
Εκπαιδευτικό επίπεδο	Συχνότητα	Ποσοστό %
Υποχρεωτική εκπαίδευση	10	10%
Απόφοιτος/η Λυκείου, ΕΠΑΛ	39	39%
Απόφοιτος ΙΕΚ	7	7%
Πτυχιούχος ΑΕΙ/ΤΕΙ	34	34%
Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου	10	10%
Κάτοχος διδακτορικού τίτλου	0	0%
Σύνολο	100	100%

Όσον αφορά την κατανομή του δείγματος ως προς το επάγγελμα, ο Πίνακας 4, που ακολουθεί εμφανίζει τις συχνότητες και τα ποσοστά των αντίστοιχων επαγγελματικών κλάδων. Οι υπάλληλοι του ιδιωτικού τομέα αποτελούν το 24%, και

αυτοί του δημοσίου τομέα να έχουν ποσοστό 22%. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες όπως γιατροί, δικηγόροι κλπ. είναι το 11% των ερωτώμενων, και αυτοί που ασχολούνται με τεχνικά επαγγέλματα 8%. Το 19% του δείγματος είναι φοιτητές/τριες και αυτοί που δεν εργάζονται 8%. Τέλος, το 3% των ερωτώμενων απασχολούνται στο σπίτι και οι ερωτώμενοι που λαμβάνουν σύνταξη αποτελούν το 5% του δείγματος.

Πίνακας 4: Κατανομή του δείγματος ως προς το επάγγελμα		
Επάγγελμα	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ιδιωτικός υπάλληλος	24	24%
Δημόσιος υπάλληλος	22	22%
Ελεύθερος επαγγελματίας(πχ. γιατρός)	11	11%
Ελεύθερος επαγγελματίας - τεχνίτης	8	8%
Φοιτητής/τρια	19	19%
Άνεργος	8	8%
Οικιακή απασχόληση	3	3%
Συνταξιούχος	5	5%
Σύνολο	100	100%

Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση (βλ. **Πίνακα 5**), από τους 100 που ρωτήθηκαν, οι 45 είναι ανύπαντροι με μόλις 1 ερωτώμενο να είναι γονιός. Οι υπόλοιποι 55, είναι παντρεμένοι με τους 49 εξ αυτών να έχει ένα τουλάχιστον παιδί.

Πίνακας 5: Κατανομή του δείγματος ως προς την οικογενειακή κατάσταση			
Οικογενειακή κατάσταση	Παιδιά		Σύνολο
	Χωρίς	Με	
Ανύπαντρος	44	1	45
Παντρεμένος	5	50	55
Σύνολο	49	51	100

Στον παρακάτω πίνακα (6), παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος ως προς το μηνιαίο εισόδημα. Στο μεγαλύτερο επίπεδο εισοδήματος, δηλαδή από 2.101€ και άνω ανήκει μόλις το 4% του δείγματος. Αντίθετα, στο μικρότερο επίπεδο από 0-300 € ανήκει το μεγαλύτερο ποσοστό της τάξης του 26%. Εν συνεχεία, 23% των ερωτώμενων έχει εισόδημα από 301-600 € και ακολουθούν οι ερωτώμενοι που λαμβάνουν 601-900 € μηνιαίως με 13%. Το 20% έχει απολαβές από 901-1200 €, το 6% έχει εισόδημα από 1201-1500 € και τέλος το υπόλοιπο 8% έχει εισόδημα της τάξεως των 1501-1800€.

Πίνακας 6: Κατανομή του δείγματος ως προς το μηνιαίο εισόδημα		
Μηνιαίο εισόδημα	Συχνότητα	Ποσοστό %
0 - 300 €	26	26%
301 - 600 €	23	23%
601 - 900 €	13	13%
901 - 1200 €	20	20%
1201 - 1500 €	6	6%
1501 - 1800 €	8	8%
1801 - 2100 €	0	0%
2101 € +	4	4%
Σύνολο	100	100%

Ο Πίνακας 7, παρουσιάζει την κατανομή των ερωτώμενων σχετικά την προτίμηση τους όσον αφορά το μέσο συναλλαγής. Οι 76 από τους 100 ερωτώμενους, απάντησαν πως προτιμούν την χρήση μετρητών σε σχέση με τους υπόλοιπους 24 που δήλωσαν πως επιθυμούν να συναλλάσσονται περισσότερο με την χρήση χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας.

Πίνακας 7: Κατανομή του δείγματος ως προς το μέσο συναλλαγών		
Μέσο συναλλαγών	Συχνότητα	Ποσοστό %
Μετρητά	76	76%
Χρεωστική/Πιστωτική κάρτα	24	24%
Σύνολο	100	100%

Στην ερώτηση εάν χρησιμοποιούσαν χρεωστική/πιστωτική κάρτα πριν την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων, οι 56 από τους 100 ανέφεραν πως δεν έκαναν χρήση, με τους υπόλοιπους 44 να δηλώνει πως χρησιμοποιούσε κάρτες στις συναλλαγές του (βλ. **Πίνακα 8**).

Κλείνοντας με τους πίνακες παρουσίασης των δημογραφικών χαρακτηριστικών, στην ερώτηση που κληθήκαν να απαντήσουν οι ερωτώμενοι να δηλώσουν εάν πραγματοποιούν αγορές/συναλλαγές από το διαδίκτυο, οι μισοί ερωτώμενοι ακριβώς δήλωσαν πως πραγματοποιούν αγορές από το διαδίκτυο, (βλ. **Πίνακα 9**)

Πίνακας 8: Κατανομή του δείγματος ως προς την χρησιμοποίηση χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας πριν τα capital controls		
Μέσο συναλλαγών	Συχνότητα	Ποσοστό %
Χρησιμοποιούσαν	44	44%
Δεν χρησιμοποιούσαν	56	56%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 9: Κατανομή του δείγματος ως προς την πραγματοποίηση αγορών/συναλλαγών από το διαδίκτυο		
Διαδικτυακές αγορές	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πραγματοποιούν	50	50%
Δεν πραγματοποιούν	50	50%
Σύνολο	100	100%

5.2 Αντιλήψεις σχετικά με το πως επηρεάστηκαν οι καταναλωτές από την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίου

Σε αυτή την ενότητα οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις κλειστού τύπου για να ελεγχθεί το πως και κατά πόσο επηρέασε την ζωή τους επιβολή των capital controls. Επομένως, στον **Πίνακα 10** ο οποίος αποτελεί πίνακας κατανομής

του δείγματος σε ποσοστά ανάλογα με το βαθμό συμφωνίας τους στις προτάσεις του ερωτηματολογίου.

Όπως παρουσιάζεται και στον πίνακα που ακολουθεί (10), για τους μισούς και πλέον ερωτώμενους, δεν ήταν υποχρεωτική ή έκδοση κάποιας πιστωτικής/χρεωστικής κάρτας μετά την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων. Παρόλο που φαίνεται ότι στην πλειονότητά τους (57%) παρά την επιβολή των ελέγχων, εξακολουθούν να μην πραγματοποιούν τις περισσότερες αγορές τους με χρήση πιστωτικής/χρεωστικής κάρτας, εντούτοις σε ποσοστό 33%, φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι χρησιμοποιούν πλέον την κάρτα (πιστωτική ή/και χρεωστική) περισσότερο. Ακόμη, το 47% του δείγματος φαίνεται ότι δεν αντιμετωπίζει προβλήματα στην κάλυψη των οικονομικών του υποχρεώσεων (π.χ. εξόφληση λογαριασμών), ούτε στην κάλυψη των καθημερινών εξόδων (π.χ. είδη διατροφής). Το 46% των ερωτώμενων συμφωνεί σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό ότι του αρκεί το όριο του εβδομαδιαίου ποσού που επιτρέπεται για ανάληψη έτσι ώστε να καλύψει τις ανάγκες του, ενώ το 58% δήλωσε ότι δεν πραγματοποιεί κάθε εβδομάδα ανάληψη όλου του επιτρεπόμενου ποσού.

Από την άλλη πλευρά, φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 23% θεωρούν ότι αναγκάστηκαν σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες e-banking. Επιπλέον, σε όσον αφορά συναλλαγές μέσω διαδικτύου, το 47% δήλωσε ότι δεν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα μετά την επιβολή των capital controls.

Οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 64% οι ερωτώμενοι συμφωνούν σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό ότι έχουν περιορίσει τις αγορές στους στα απολύτως απαραίτητα για τους ίδιους και την οικογένεια τους. Τέλος, οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 56% δηλώνουν ότι έχουν ανασφάλεια μήπως δεν τους φτάσουν τα χρήματα κατά τη διάρκεια της εβδομάδας, ενώ σε ποσοστό 55% έχουν ανησυχία σχετικά με τις καταθέσεις τους (βλ. πίνακα 10).

Πίνακας 10: Κατανομή του δείγματος ως προς το πως επηρεάστηκαν οι καταναλωτές από τα capital controls					
Αντιλήψεις για τις επιπτώσεις των capital controls στην συμπεριφορά των καταναλωτών	Διαφωνώ απόλυτα %	Διαφωνώ %	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ %	Συμφωνώ %	Συμφωνώ απόλυτα %
Αναγκάστηκα να εκδώσω χρεωστική/πιστωτική κάρτα.	27%	27%	29%	14%	3%
Πραγματοποιώ σχεδόν όλες τις αγορές μου με	20%	37%	30%	11%	2%

χρεωστική/πιστωτική κάρτα.					
Χρησιμοποιώ πλέον την χρεωστική/πιστωτική μου κάρτα πολύ περισσότερο.	17%	28%	18%	33%	4%
Αντιμετωπίζω πρόβλημα στην πληρωμή των υποχρεώσεών μου. (π.χ εξόφληση δόσεων, πληρωμή λογαριασμών κλπ).	11%	36%	26%	20%	7%
Αντιμετωπίζω πρόβλημα στην πληρωμή των καθημερινών εξόδων. (π.χ. για είδη διατροφής, μετακινήσεις κλπ)	15%	43%	21%	17%	4%
Το ύψος του εβδομαδιαίου ποσού ανάληψης χρημάτων αρκεί για να καλύψω τις ανάγκες μου.	10%	22%	22%	35%	11%
Πραγματοποιώ κάθε εβδομάδα ανάληψη του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και αν όταν δεν μου χρειάζεται.	14%	37%	14%	23%	12%
Αναγκάστηκα να χρησιμοποιήσω υπηρεσίες e-banking.	23%	47%	7%	16%	7%
Ανησυχώ για τις καταθέσεις μου.	7%	15%	23%	32%	23%
Έχω περιορίσει τις αγορές στα απολύτως απαραίτητα για μένα ή/και την οικογένειά μου.	4%	12%	20%	47%	17%
Αντιμετωπίζω πρόβλημα στις αγορές μέσω διαδικτύου.	21%	26%	33%	15%	5%
Φοβάμαι να πραγματοποιήσω ταξίδια στο εξωτερικό.	26%	33%	15%	24%	2%
Νιώθω ανασφάλεια ότι θα «ξεμείνω» από χρήματα.	11%	12%	21%	32%	24%

5.3 Αντιλήψεις των καταναλωτών σχετικά με τις επιπτώσεις των περιορισμών κεφαλαίου

Στο τρίτο σκέλος του ερωτηματολογίου, οι 100 ερωτώμενοι απάντησαν σε ερωτήσεις κλειστού τύπου, που είχαν ως στόχο να ελέγξουν πως νιώθουν οι καταναλωτές έπειτα από την αλλαγή αυτή στην οικονομία. Ο **Πίνακας 11** παρουσιάζει τα ποσοστά ανάλογα με τον βαθμό συμφωνίας στις προτάσεις-ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.

Πιο συγκεκριμένα, στην πλειονότητά τους οι ερωτώμενοι, σε ποσοστό 72%, δήλωσαν πως είναι επισφαλές να δημιουργήσει κάποιος τη δική του επιχείρηση με βάση την οικονομική κατάσταση που επικρατεί, συμφωνώντας από μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό. Επιπλέον, σε ποσοστό 90% οι ερωτώμενοι συμφωνούν σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό ότι είναι δικαιολογημένο να νιώθει κανείς ανασφάλεια μετά την επιβολή των *capital controls*.

Ένας στους δύο ερωτώμενους θεωρεί ότι οι συναλλαγές με κάρτες εξακολουθούν να είναι ασφαλείς, παρά τα capital controls, και σε για το 38% ότι είναι επισφαλές να πραγματοποιεί κάποιος μεγάλες αγορές (π.χ. ενός αυτοκινήτου) μετά την επιβολή τους. Τέλος, οι ερωτώμενοι συμφωνούν πως οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στην λειτουργία τους σε ποσοστό 88%.

Πίνακας 11: Κατανομή του δείγματος ως προς το πως αισθάνονται οι καταναλωτές μετά την θέσπιση των περιορισμών κεφαλαίου					
Αντιλήψεις σχετικά με τις επιπτώσεις των περιορισμών κεφαλαίου	Διαφωνώ απόλυτα %	Διαφωνώ %	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ %	Συμφωνώ %	Συμφωνώ απόλυτα %
Είναι επισφαλές να δημιουργήσει – ξεκινήσει κάποιος τη δική του επιχείρηση.	4%	5%	19%	39%	33%
Είναι δικαιολογημένο να νιώθει κανείς οικονομική ανασφάλεια.	2%	2%	6%	44%	46%
Είναι ασφαλές να πραγματοποιεί κάποιος συναλλαγές μέσω καρτών (χρεωστικών/πιστωτικών).	11%	11%	32%	34%	12%
Είναι επισφαλές να πραγματοποιήσει κάποιος μεγάλες αγορές. (π.χ. αγορά αυτοκινήτου)	3%	18%	41%	23%	15%
Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία τους.	0%	2%	10%	51%	37%

5.4 Οι αντιλήψεις-απόψεις των καταναλωτών για τους περιορισμούς κεφαλαίων

Στο τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου, οι καταναλωτές του δείγματος κλήθηκαν να σημειώσουν τον βαθμό συμφωνίας/ διαφωνίας τους με μια σειρά προτάσεων-ερωτήσεων, έτσι ώστε να ερευνηθούν οι αντιλήψεις και οι απόψεις τους σχετικά με τα capital controls. Στον **Πίνακα 12** παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτώμενων με τα αντίστοιχα ποσοστά.

Ειδικότερα, οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 79% συμφωνούν σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό, ότι οι πολιτικές της Κυβέρνησης φέρουν την μεγαλύτερη ευθύνη για την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίου. Από την άλλη πλευρά, για το 63% των ερωτώμενων είναι οι ευρωπαϊκοί και διεθνείς οικονομικοί φορείς, εκείνοι που επέβαλαν τα capital controls, με το 35% του δείγματος να συμφωνεί και το 28% να

συμφωνεί απόλυτα. Για το 49% των ερωτώμενων η επιβολή των περιορισμών ήταν αποτέλεσμα της τρέχουσας συγκυρίας.

Επιπροσθέτως, αρνητική ήταν η στάση των ερωτώμενων σχετικά με το εάν θεωρούν πως η ύπαρξη των περιορισμών στις κινήσεις των κεφαλαίων θα βοηθήσει την οικονομία να επανέλθει σε ανάπτυξη, με το 76% των ερωτώμενων να διαφωνεί σε μεγάλο και πολύ μεγάλο βαθμό. Επίσης, το 58% των ερωτώμενων διαφωνεί με την άποψη ότι η επιβολή των περιορισμών θα συμβάλλει στον έλεγχο της φοροδιαφυγής και το 21% να υποστηρίζει πως οι περιορισμοί θα συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Τέλος, περίπου 9 στους 10 ερωτώμενους συμφωνούν ότι οι περιορισμοί αυτοί θα ισχύουν για αρκετό καιρό ακόμη. Ακόμη, για το 68% των ερωτώμενων τα *capital controls* θα αλλάξουν μελλοντικά την καταναλωτική μας συμπεριφορά και για το 54% ότι θα αλλάξουν την νοοτροπία μας για τα ζητήματα της οικονομίας.

Πίνακας 12: Κατανομή του δείγματος ως προς τις αντιλήψεις - απόψεις τους σχετικά με τα <i>capital controls</i>					
Αντιλήψεις για την επιβολή των <i>capital controls</i>	Διαφωνώ απόλυτα %	Διαφωνώ %	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ %	Συμφωνώ %	Συμφωνώ απόλυτα %
Για την επιβολή των <i>capital controls</i> ευθύνονται κυρίως οι κυβερνητικές πολιτικές.	6%	4%	11%	34%	45%
Τα <i>capital controls</i> επιβλήθηκαν από ευρωπαϊκούς και διεθνείς οικονομικούς φορείς	6%	6%	25%	35%	28%
Η ύπαρξη <i>capital controls</i> θα βοηθήσει την οικονομία να επανέλθει σε ανάπτυξη.	32%	44%	17%	6%	1%
Η οικονομική συγκυρία επέβαλε τα <i>capital controls</i>	11%	17%	23%	37%	12%
Τα <i>capital controls</i> θα ισχύουν για αρκετό καιρό ακόμη.	2%	2%	8%	57%	31%
Τα <i>capital controls</i> θα συμβάλλουν στον έλεγχο της φοροδιαφυγής.	24%	34%	21%	15%	6%
Τα <i>capital controls</i> θα αλλάξουν μελλοντικά την καταναλωτική μας συμπεριφορά.	4%	8%	20%	56%	12%
Τα <i>capital controls</i> θα αλλάξουν μελλοντικά τη νοοτροπία των πολιτών για τα ζητήματα της οικονομίας.	7%	10%	29%	48%	6%

5.5 Συσχετίσεις(correlations)

Στο ενότητα που ακολουθεί υπάρχει ανάλυση των συσχετίσεων που πραγματοποιήθηκαν με χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS. Διερευνήθηκαν διάφορες σχέσεις που πιθανόν υπάρχουν μεταξύ των χαρακτηριστικών του δείγματος όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο, ο μηνιαίος μισθός με τις επιπτώσεις - επιδράσεις των capital controls αλλά και τις απόψεις - αντιλήψεις τους σχετικά με αυτά.

- Συσχέτιση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου(education) και της προτίμησης στο τρόπο πληρωμής(pay).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,000<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με -0,364, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια αρνητική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και προτίμησης στον τρόπο πληρωμής. Άτομα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο προτιμούν να πληρώνουν με χρεωστική/πιστωτική κάρτα.

- Συσχέτιση μεταξύ του μηνιαίου μισθού(salary) και της προτίμησης στο τρόπο πληρωμής(pay).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,002<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H_0) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H_1), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με -0,300, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια αρνητική σχέση μεταξύ μηνιαίου μισθού και προτίμησης στον τρόπο πληρωμής. Άτομα με υψηλότερο μηνιαίο μισθό προτιμούν να πληρώνουν με χρεωστική/πιστωτική κάρτα.

- Συσχέτιση μεταξύ αγορών μέσω διαδικτύου(Internet_buy) και της προτίμησης στο τρόπο πληρωμής(pay).

Υποθέσεις

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H_1 : Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,001<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H_0) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H_1), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με -0,328, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια αρνητική σχέση μεταξύ αγορών μέσω διαδικτύου και προτίμησης στον τρόπο πληρωμής. Άτομα που πραγματοποιούν αγορές μέσω διαδικτύου προτιμούν να πληρώνουν με χρεωστική/πιστωτική κάρτα.

- Συσχέτιση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου(education) και πραγματοποίηση πλειοψηφίας αγορών με χρεωστική/πιστωτική κάρτα(credit_exchange).

Υποθέσεις

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H_1 : Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,003<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H_0) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H_1), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,294, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και πραγματοποίηση πλειοψηφίας αγορών με χρεωστική/πιστωτική κάρτα. Άτομα με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο πραγματοποιούν τις περισσότερες αγορές τους με χρεωστική/πιστωτική κάρτα.

- Συσχέτιση μεταξύ του προτίμησης στο τρόπο πληρωμής(pay) και πραγματοποίηση πλειοψηφίας αγορών με χρεωστική/πιστωτική κάρτα(credit_exchange).

Υποθέσεις

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H_1 : Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,000<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H_0) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H_1), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με -0,495, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια αρνητική σχέση μεταξύ προτίμησης στο τρόπο πληρωμής και πραγματοποίηση πλειοψηφίας αγορών με χρεωστική/πιστωτική κάρτα. Άτομα που προτιμούν να πληρώνουν με μετρητά δεν πραγματοποιούν τις περισσότερες αγορές τους με χρεωστική/πιστωτική κάρτα.

- Συσχέτιση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου(education) και αύξησης της χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας μετά τα capital controls(more_credit).

Υποθέσεις

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H_1 : Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,005<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H_0) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H_1), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,279, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και αύξησης της χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας μετά τα capital controls. Άτομα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο χρησιμοποιούν πολύ περισσότερο την χρεωστική/πιστωτική τους κάρτα μετά την επιβολή των capital controls.

- Συσχέτιση μεταξύ της προτίμησης στο τρόπο πληρωμής(pay) και αύξησης της χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας μετά τα capital controls(more_credit).

Υποθέσεις

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H_1 : Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,000<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H_0) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H_1), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με -0,455, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια αρνητική σχέση μεταξύ προτίμησης στο τρόπο πληρωμής και αύξησης της χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας μετά τα capital controls. Άτομα που προτιμούν να πληρώνουν με μετρητά δεν χρησιμοποιούν την χρεωστική τους κάρτα πολύ περισσότερο μετά τα capital controls.

- Συσχέτιση μεταξύ αγορών μέσω διαδικτύου(Internet_buy) και αύξησης της χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας μετά τα capital controls(more_credit).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,000<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,396, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια θετική σχέση μεταξύ αγορών μέσω διαδικτύου και αύξησης της χρήσης της χρεωστικής/πιστωτικής κάρτας μετά τα capital controls(more_credit). Άτομα που πραγματοποιούν αγορές μέσω διαδικτύου χρησιμοποιούν πολύ περισσότερο την χρεωστική/πιστωτική τους κάρτα μετά την επιβολή των capital controls.

- Συσχέτιση μεταξύ του μηνιαίου μισθού(salary) και ανάληψης του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και δεν είναι αναγκαίο(all_money_week)

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,005<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,282, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ μηνιαίου μισθού και ανάληψης του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και δεν είναι αναγκαίο. Άτομα με υψηλότερο μηνιαίο μισθό κάνουν ανάληψη όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και αν δεν το χρειάζονται.

- Συσχέτιση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης(Family) και ανάληψης του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και δεν είναι αναγκαίο(all_money_week)

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,004<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,284, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης και ανάληψης του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και δεν είναι αναγκαίο. Άτομα που είναι παντρεμένοι πραγματοποιούν ανάληψη όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και αν δεν το χρειάζονται.

- Συσχέτιση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης - ύπαρξη τέκνων(Kids) και ανάληψης του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και δεν είναι αναγκαίο(all_money_week)

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,016<0.05

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=5\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,239, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ οικογενειακής κατάστασης - ύπαρξη τέκνων και ανάληψης του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και δεν είναι αναγκαίο. Άτομα που έχουν παιδιά πραγματοποιούν ανάληψη όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και αν δεν το χρειάζονται.

- Συσχέτιση μεταξύ αγορών μέσω διαδικτύου(Internet_buy) και χρησιμοποίησης υπηρεσιών e-banking μετά τα capital controls(E-banking).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,000<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,359, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει μέτρια θετική σχέση μεταξύ αγορών μέσω διαδικτύου και χρησιμοποίησης υπηρεσιών e-banking μετά τα capital controls. Άτομα που πραγματοποιούν αγορές μέσω διαδικτύου αναγκάστηκαν να χρησιμοποιήσουν υπηρεσίες e-banking.

- Συσχέτιση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης(Family) και περιορισμού των αγορών στα απολύτως απαραίτητα(Limit_buys).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,002<0.01

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=1\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,302, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης και περιορισμού των αγορών στα απολύτως απαραίτητα. Άτομα που είναι παντρεμένοι έχουν περιορίσει τις αγορές τους στα απολύτως απαραίτητα για αυτούς και την οικογένειά τους.

- Συσχέτιση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης - ύπαρξη τέκνων(Kids) και περιορισμού των αγορών στα απολύτως απαραίτητα(Limit_buys).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,002<0.05

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=5\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,251, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης - ύπαρξη τέκνων και περιορισμού των αγορών στα απολύτως απαραίτητα. Άτομα που έχουν παιδιά έχουν περιορίσει τις αγορές τους στα απολύτως απαραίτητα για αυτούς και την οικογένεια τους.

- Συσχέτιση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου(education) και μελλοντικής αλλαγής της νοοτροπίας των πολιτών για τα ζητήματα της οικονομίας(economic_mentality_change).

Υποθέσεις

H₀: Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των 2 μεταβλητών

H₁: Υπάρχει σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών

P-value=0,028<0.05

Επομένως απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση(H₀) και δεχόμαστε την εναλλακτική(H₁), σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=5\%$. Ο συντελεστής Pearson είναι ίσος με 0,220, άρα συμπεραίνουμε πως υπάρχει ασθενής θετική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και μελλοντικής αλλαγής της νοοτροπίας των πολιτών για τα ζητήματα της οικονομίας. Άτομα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο υποστηρίζουν πως η νοοτροπία των πολιτών για τα ζητήματα της οικονομίας θα αλλάξει στο μέλλον, έπειτα από τα capital controls.

Συμπεράσματα

Τα capital controls είναι μια πραγματικότητα που όλοι καλούνται να διαχειρισθούν πλέον στην καθημερινότητα τους. Η παρούσα πτυχιακή μελέτη εξέτασε σε θεωρητικό επίπεδο τα capital controls σε εκροές αλλά και εισροές κεφαλαίων. Αναλύθηκαν διεξοδικά τα είδη των ελέγχων, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αλλά και η αποτελεσματικότητά τους. Η θεωρία έδειξε πως κάθε περίπτωση έχει την μοναδικότητά της και ότι η λειτουργία των capital controls διαφέρει από χώρα σε χώρα, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες κάθε μιας ξεχωριστά.

Σε ερευνητικό επίπεδο ωστόσο, η μελέτη αυτή είχε ως στόχο να εξετάσει τις μικροοικονομικές επιπτώσεις των περιορισμών στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα τις επιπτώσεις στους πολίτες και να εντοπίσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν καθημερινά στις συναλλαγές τους έπειτα από τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν τον Ιούλιο του 2015. Μέρος της έρευνας, αποτέλεσαν και οι αντιλήψεις - απόψεις των καταναλωτών σχετικά με την επιβολή των περιορισμών αλλά και οι σχέσεις που πιθανόν υπάρχουν μεταξύ των χαρακτηριστικών κάθε ατόμου, των επιπτώσεων αλλά και των αντιλήψεων τους σχετικά με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση.

Όπως διαπιστώθηκε, τα capital controls ανάγκασαν τους καταναλωτές να χρησιμοποιήσουν το πλαστικό χρήμα περισσότερο από ποτέ, λόγω του εβδομαδιαίου ορίου στις αναλήψεις μετρητών. Οι θετικές απαντήσεις όσον αφορά την επάρκεια του προβλεπόμενου ποσού στις αναλήψεις, οφείλονται στους πολύ χαμηλούς μισθούς που λαμβάνουν οι Έλληνες μετά την κρίση, η οποία είχε ως αφετηρία το πρώτο μνημόνιο του 2010. Ο ίδιος λόγος προφανώς, έχει αναγκάσει τους καταναλωτές να περιορίσουν τις αγορές τους στα άκρως απαραίτητα για αυτούς και τις οικογένειές τους και όπως ήταν αναμενόμενο, οι παντρεμένοι και ειδικότερα οι γονείς, είναι αυτοί που περιόρισαν τα έξοδα τους στο ελάχιστο λόγω της οικονομικής ανασφάλειας. Λογική φαντάζει λοιπόν η ανασφάλεια των καταναλωτών απέναντι στο τραπεζικό σύστημα και τον φόβο τους απέναντι σε ένα πιθανό κούρεμα των καταθέσεων τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, ήταν ξεκάθαρα και υπέδειξαν τους ανησυχίες και τους φόβους των καταναλωτών. Για παράδειγμα, την αβεβαιότητα που υπάρχει στο άνοιγμα νέων επιχειρήσεων στην Ελλάδα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι

επιχειρήσεις στην λειτουργία τους, εν μέσω περιορισμών μεταφοράς των κεφαλαίων προς το εξωτερικό. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των καταναλωτών, οι κυβερνητικές πολιτικές είναι αυτές που φέρουν το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης, με συνυπεύθυνους ευρωπαϊκούς και διεθνής οικονομικούς φορείς. Η άποψη ότι τα capital controls δεν θα "εγκαταλείψουν" σύντομα την χώρα μας είναι διάχυτη, και πως μόνο αρνητικά θα είναι τα αποτελέσματα των περιορισμών. Ωστόσο, είναι κατανοητό πως οι έλεγχοι που επιβλήθηκαν θα αλλάξουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές των πολιτών στα ζητήματα της οικονομίας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σχέση που φαίνεται να υπάρχει ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο και την αύξηση της χρήσης του πλαστικού χρήματος. Ταυτόχρονα, φαντάζει λογικό το γεγονός πως αυτοί που λαμβάνουν υψηλούς μισθούς, πραγματοποιούν ανάληψη όλου του διαθέσιμου ποσού. Η αύξηση της φοροδιαφυγής εξάγεται ως κοινό συμπέρασμα με την έρευνα των Ariyoshi κ.α.(2000), τονίζοντας πως είναι μεγάλη η "φυγή" κεφαλαίων ακόμη και όταν υπάρχουν περιορισμοί στις εξόδους των κεφαλαίων από την χώρα. Ο Edwards(1999) κατέληξε σε παρόμοιο συμπέρασμα, δηλαδή ότι οι έλεγχοι δεν περιορίζουν τελικά τη μεταφορά του κεφαλαίου έξω από τα σύνορα της χώρας, και πως πάντα οι κερδοσκόποι βρίσκουν τρόπους φοροδιαφυγής. Τα αποτελέσματα του Hans(2015), έρχονται σε συμφωνία με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην παρούσα έρευνα, δηλαδή η αλλαγή στη στάσεις και τις συμπεριφορές των επιχειρήσεων και των ιδιωτών στα ζητήματα της οικονομίας, αναγκάζοντας τους να βρίσκουν τρόπους διαφυγής των περιορισμών αλλά και της φορολογίας.

Η έρευνα αυτή περιορίζεται στα στενά όρια των επιπτώσεων στην καθημερινότητα των πολιτών και δεν ερευνά το τι συμβαίνει στην αγορά και στις συνέπειες των ελέγχων στο εμπόριο και τις επιχειρήσεις. Ολοκληρώνοντας λοιπόν, είναι αναγκαίο να διερευνηθούν τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις στις επιχειρήσεις και στο εμπόριο που κυρίως πλήττονται από τους περιορισμούς στην κινητικότητα των κεφαλαίων.

Βιβλιογραφία

- ❖ Agénor, P. (1990). Parallel currency markets in developing countries: Theory, evidence, and policy implications. Evidence, and Policy Implications, IMF Working Paper, 1-52.
- ❖ Ariyoshi, A., Kirilenko, A., Ötger, I., Laurens, B., Kriljenko C., & Habermeier F.(2000), Capital controls: Country experiences with their use and liberalization, International Monetary Fund.
- ❖ Bakker, Age P.(1996), The liberalization of capital movements in Europe: the monetary committee and financial integration 1958–1994, Kluwer, Dordrecht, Netherlands.
- ❖ Binici M., Hutchison M., & Schindler M.(2009), Controlling capital? legal restrictions and the asset composition of international financial flows, International Monetary Fund
- ❖ Brockmeijer, J., Marston, D., Ostry J. (2012). Liberalizing capital flows and managing outflows, IMF Board Paper.
- ❖ Cardarelli, R., Elekdag, S., Kose, A.(2007), Managing large capital inflows, World Economic Outlook
- ❖ Cardarelli, R., Elekdag, S., Kose A. (2009), Capital inflows: Macroeconomic implications and policy responses, International Monetary Fund
- ❖ Chamon M., Ghosh A., Ostry J., Qureshi M.(2011), Managing Capital Inflows: The Role of Controls and Prudential Policies, Nber Working Paper 17363
- ❖ Clements, B., Kamil, H.(2009), Are capital controls effective in the 21st century, The Recent Experience of Colombia: IMF.

- ❖ Cuddington J.(1986), Capital Flight: Estimates, issues and Explanations. Princeton Essays in International Finance, No. 58.
- ❖ De Gregorio, J., Edwards, S., & Valdes, R. O. (2000). Controls on capital inflows: Do they work?, Journal of Development Economics, Vol.63, No. 1, pp. 59-83
- ❖ Diamond D. , Dybvig P.(1986), Banking Theory, Deposit Insurance, and Bank Regulation, The Journal of Business, Vol. 59, No. 1, pp. 55-68
- ❖ Edison J., Reinhart C.(2000), Capital Controls During Financial Crises: the Case of Malaysia and Thailand, Board of Governors of the Federal Reserve System, International Finance Discussion Paper 662.
- ❖ Edwards S.(1999), How Effective are Capital Controls?, Journal of Economic Perspectives, Vol. 13, no. 4, pp. 65-84
- ❖ Edwards S., Santaella J.(1993), Devaluation Controversies in the Developing Countries, University of Chicago Press
- ❖ Forbes K., (2007). The Microeconomic Evidence on Capital Controls: No Free Lunch, University of Chicago Press, pp. 171-202.
- ❖ Forbes K., Fratzscher M., Kostka T., Straub R. (2012), “Bubble Thy Neighbor: Portfolio Effects and Externalities from Capital Controls.” Working Paper no. 18052. Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research
- ❖ Furlong F., Keeley M.(1989), Capital regulation and bank risk-taking: a note Journal of Banking and Finance, pp. 883-891
- ❖ Hans S.(2015), Argentina’s financial crisis of 2001 and the recent “technical” default of 2014 - Are capital controls effective?, Master’s Thesis in Economics and Business Administration, Copenhagen Business School

- ❖ Jinjara Y., Noy I., Zheng H.(2013), Capital Controls in Brazil – Stemming a Tide with a Signal?, IGEF Working Paper No. 14
- ❖ Johnson S., Tamirisa N., Mitton T., Kochhar K.(2006), Malaysian Capital Controls: Macroeconomics and Institutions, International Monetary Fund
- ❖ Kahane Y.(1977), Capital adequacy and the regulation of financial intermediaries, Journal of Banking & Finance, 1977, vol. 1, issue 2, pp. 207-218
- ❖ Kaminski G. ,Reinhart C.(1999), The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems. American Economic Review, Vol.89, pp. 473-500
- ❖ Koehn M., Santomero A.(1980) Regulation of Bank Capital and Portfolio Risk, The Journal of Finance, Vol. 35,No. 5,pp.1235-1244
- ❖ Magud N., Reinhart R.(2006), Capital controls: An evaluation, National bureau of economic research
- ❖ Magud N., Reinhart C., & Rogoff S. (2011), Capital controls: Myth and reality - A portfolio balance approach, National Bureau of Economic Research
- ❖ Massad C., (1998), The Liberalization of the Capital Account: Chile in the 1990s, Essays in International Finance No. 207
- ❖ Neely C.(1999), An introduction to capital controls, Federal Reserve Bank of St. Louis Review 81(Nov), pp.13-33
- ❖ Ostry, J. D., Ghosh, A. R., Habermeier, K., Chamon, M., Qureshi, M. S., & Reinhardt, D. (2010). Capital inflows: The role of controls. Revista De Economia Institucional, 12(23), 135-164.
- ❖ Saborowski, C., Sanya, S., Weisfeld, H., & Yepez, J. (2014), Effectiveness of capital outflow restrictions, International Monetary Fund

- ❖ Samitas A., Polyzos S.(2016),Freeing Greece from capital controls: Were the restrictions enforced in time?, Research in International Business and Finance, Volume 37, Pages 196–213
- ❖ Samitas A.(2016), Capital controls & επιχειρηματικότητα, University of Aegean
- ❖ Schmitt-Grohe S., Uribe M.(2012), Prudential Policies for Peggers, NBER Working Papers 18031, National Bureau of Economic Research

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο έρευνας

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Το παρόν ερωτηματολόγιο εντάσσεται στο πλαίσιο εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας με τίτλο: «Επαναφορά των περιορισμών των κεφαλαίων (capital controls) και η οικονομική διαχείριση σε μια ανοιχτή αγορά». Είναι ανώνυμο και απολύτως εμπιστευτικό. Τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τις ανάγκες της έρευνας. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την πολύτιμη συνεργασία σας.

Διαμάντογλου Δημήτριος, Φοιτητής Τμήματος Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αρ. Ερωτηματολογίου: ____ (Δεν συμπληρώνεται από τον ερωτώμενο)

Ημερομηνία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου: _____

Παρακαλώ συμπληρώστε με ☒

1. Φύλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

2. Ηλικία:

18-25 ☐ 26-33 ☐ 34- 41 ☐ 42-49 ☐ 50-57 ☐ 57-64 ☐ 65+ ☐

3. Ποιό είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

Υποχρεωτική εκπαίδευση	☐	Απόφοιτος/η Λυκείου, ΕΠΑΛ	☐
Απόφοιτος ΙΕΚ	☐	Πτυχιούχος ΑΕΙ/ΤΕΙ	☐
Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου	☐	Κάτοχος διδακτορικού τίτλου	☐

4. Ποιό είναι το επάγγελμά σας;

Ιδιωτικός υπάλληλος	☐	Δημόσιος υπάλληλος	☐
Ελεύθερος επαγγελματίας(πχ. γιατρός)	☐	Ελεύθερος επαγγελματίας - τεχνίτης	☐
Συνταξιούχος	☐	Φοιτητής/τρια	☐
Οικιακή απασχόληση	☐	Άνεργος	☐

5. Ποιό είναι το μηνιαίο εισόδημά σας;

0 - 300 € ☐ 301 - 600 € ☐ 601 - 900 € ☐ 901 - 1200 € ☐
 1201 - 1500 € ☐ 1501 - 1800 € ☐ 1801 - 2100 € ☐ 2101 € + ☐

6. Ποιά είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Παντρεμένος ☐

Ανύπαντρος ☐

7. Έχετε παιδιά;

Ναι ☐

Όχι ☐

(Αν ναι, παρακαλώ σημειώστε τον αριθμό των τέκνων) _____

8. Ποίο μέσο συναλλαγής προτιμάτε περισσότερο;

Χρεωστική /Πιστωτική κάρτα ☐

Μετρητά ☐

9. Χρησιμοποιούσατε χρεωστική/πιστωτική κάρτα πριν την επιβολή των capital controls;

Ναι ☐

Όχι ☐

10. Πραγματοποιείτε συναλλαγές/ αγορές μέσω διαδικτύου;

Ναι ☐

Όχι ☐

11. Σημειώστε με X σε ποιό βαθμό συμφωνείτε σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις μετά την δημιουργία των capital controls:

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Αναγκάστηκα να εκδώσω χρεωστική/πιστωτική κάρτα.					
Πραγματοποιώ σχεδόν όλες τις αγορές μου με χρεωστική/πιστωτική κάρτα.					
Χρησιμοποιώ πλέον την χρεωστική/πιστωτική μου κάρτα πολύ περισσότερο.					

Αντιμετωπίζω πρόβλημα στην πληρωμή των υποχρεώσεών μου. (π.χ εξόφληση δόσεων, πληρωμή λογαριασμών κλπ).					
Αντιμετωπίζω πρόβλημα στην πληρωμή των καθημερινών εξόδων. (π.χ. για είδη διατροφής, μετακινήσεις κλπ)					
Το ύψος του εβδομαδιαίου ποσού ανάληψης χρημάτων αρκεί για να καλύψω τις ανάγκες μου.					
Πραγματοποιώ κάθε εβδομάδα ανάληψη του όλου προβλεπόμενου ποσού ακόμη και αν όταν δεν μου χρειάζεται.					
Αναγκάστηκα να χρησιμοποιήσω υπηρεσίες e-banking.					
Ανησυχώ για τις καταθέσεις μου.					
Έχω περιορίσει τις αγορές στα απολύτως απαραίτητα για μένα ή/και την οικογένειά μου.					
Αντιμετωπίζω πρόβλημα στις αγορές μέσω διαδικτύου.					
Φοβάμαι να πραγματοποιήσω ταξίδια στο εξωτερικό.					
Νιώθω ανασφάλεια ότι θα «ξεμείνω» από χρήματα.					

12. Σημειώστε με X σε ε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι την τρέχουσα περίοδο, λόγω των capital controls

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Είναι επισφαλές να δημιουργήσει – ξεκινήσει κάποιος τη δική του επιχείρηση.					
Είναι δικαιολογημένο να νιώθει κανείς οικονομική ανασφάλεια.					
Είναι ασφαλές να πραγματοποιεί κάποιος συναλλαγές μέσω καρτών. (χρεωστικών/πιστωτικών)					
Είναι επισφαλές να πραγματοποιήσει κάποιος μεγάλες αγορές. (π.χ. αγορά αυτοκινήτου)					
Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία τους.					

13. Πόσο συμφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις; (Σημειώστε με X)

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Για την επιβολή των capital controls ευθύνονται κυρίως οι κυβερνητικές πολιτικές.					
Τα capital controls επιβλήθηκαν από ευρωπαϊκούς και διεθνείς οικονομικούς φορείς					
Η ύπαρξη capital controls θα βοηθήσει την οικονομία να επανέλθει σε ανάπτυξη.					
Η οικονομική συγκυρία επέβαλε τα capital controls					
Τα capital controls θα ισχύουν για αρκετό καιρό ακόμη.					
Τα capital controls θα συμβάλλουν στον έλεγχο της φοροδιαφυγής.					
Τα capital controls θα αλλάξουν μελλοντικά την καταναλωτική μας συμπεριφορά.					
Τα capital controls θα αλλάξουν μελλοντικά τη νοοτροπία των πολιτών για τα ζητήματα της οικονομίας.					